

విశ్వం
కలహితులైన

ඩිජිටල් පුරවැසිභාවය

2020 මාර්තු මස

ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික ක්‍රියාත්මක කළමනාකරණ සන්ධානය (NCEASL) විසින් මෙහෙයවන ලද
Minor Matters විසින් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී.

මූලාශ්‍රය ලබාදීම

ශ්‍රී ලංකාවේ එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන වැඩසටහන

<http://www.lk.undp.org>

Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) බලපත්‍රය යටතේ මෙය
හා විකා කළ හැක. (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>)

නිර්මාණය:

ගුණසිරිසා ගුණවර්ණාචාරිය (පුද්.) සමාගම

දුරකථනය: +94 777 466346

ඊමේල්: inzperia creations@gmail.com

වෙබ් අඩවිය: www.inzperia.com

සියලුම ශිෂ්‍ය

කතාව සහ නිර්මාණය: පූර්ණිමා මිහමිමන

චිත්‍ර: සුගජ්රදා සෝමාස්කන්ද අයිසර්

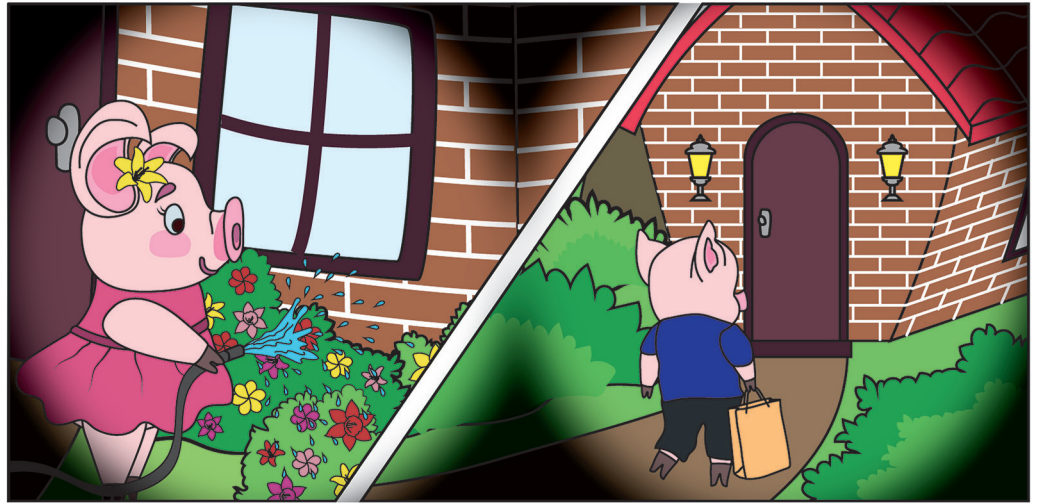
ඩිජිටල් ආරක්ෂණය

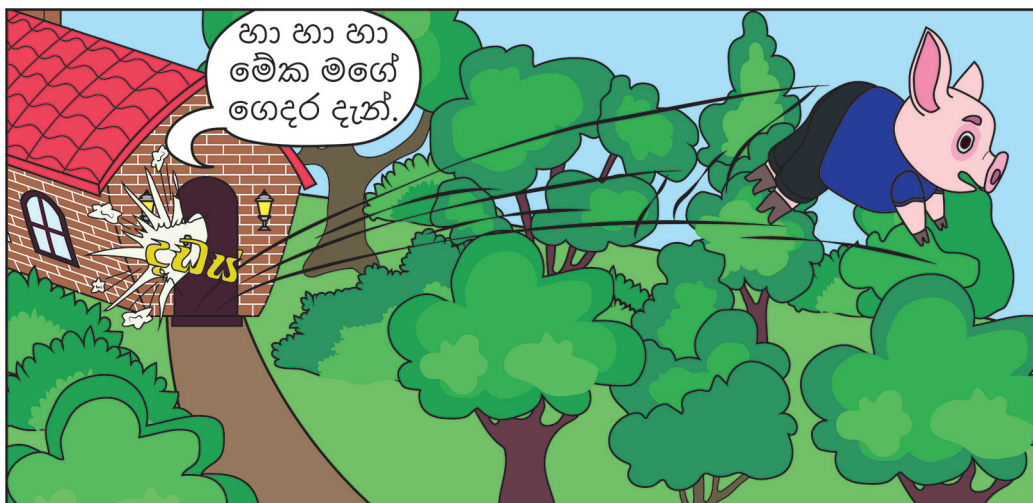
හැඳින්වීම

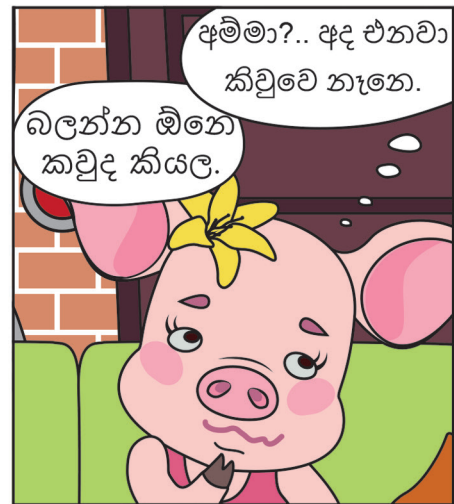
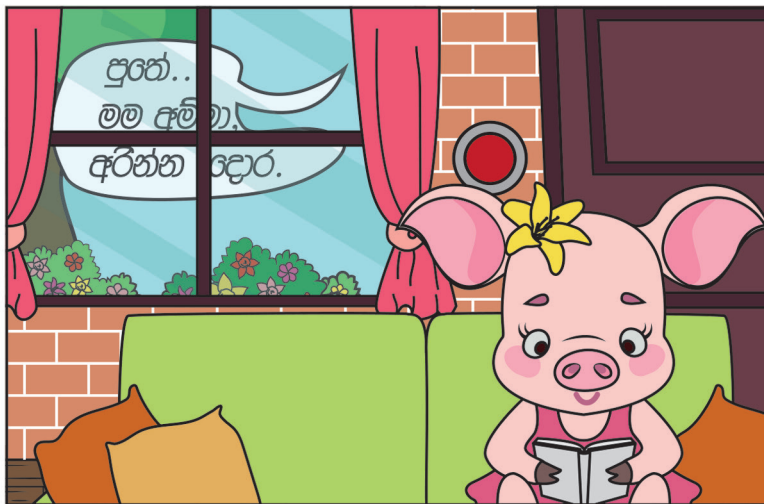
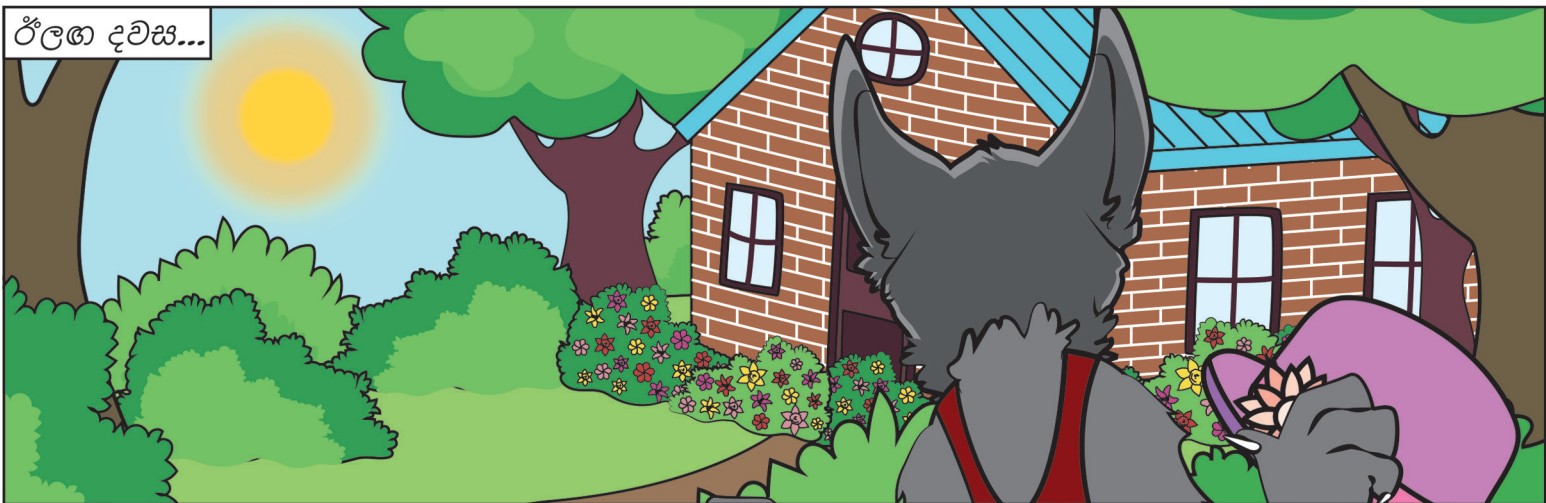
ජංගම දුරකථන, ටැබ්ලට් පරිගණක සහ පරිගණක වැනි ඕනෑම ඩිජිටල් පද්ධති සහිත උපාංගයක් භාවිතා කරන විට දී ඇති, අපේ පෞද්ගලික තොරතුරු එයට ඇතුළත් කරන්නෙමු. නමුත් එම තොරතුරු අප පවුලේ සංවේදී දත්ත හෝ අපගේ සේවා ස්ථාන වල ඇති ඉතා වැදගත් දත්ත විය හැක. මෙම දත්ත වලට පිත්තූර සහ වීඩියෝ වැනි නිර්මාණාත්මක දේවල් ද ඇතුළත් වේ.

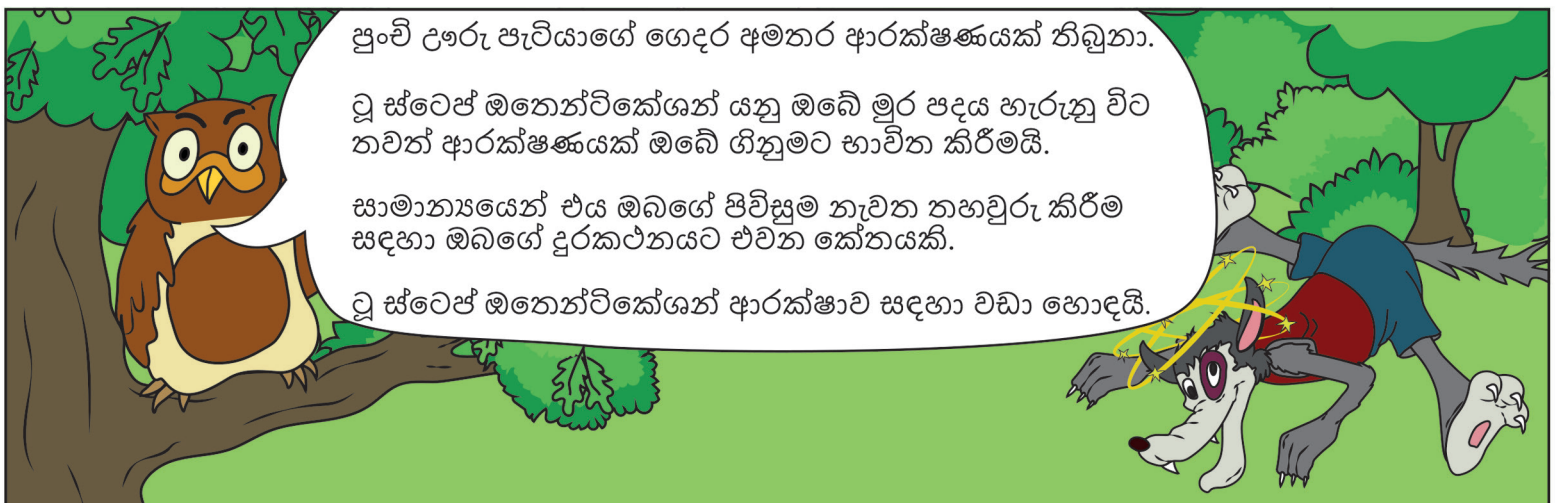
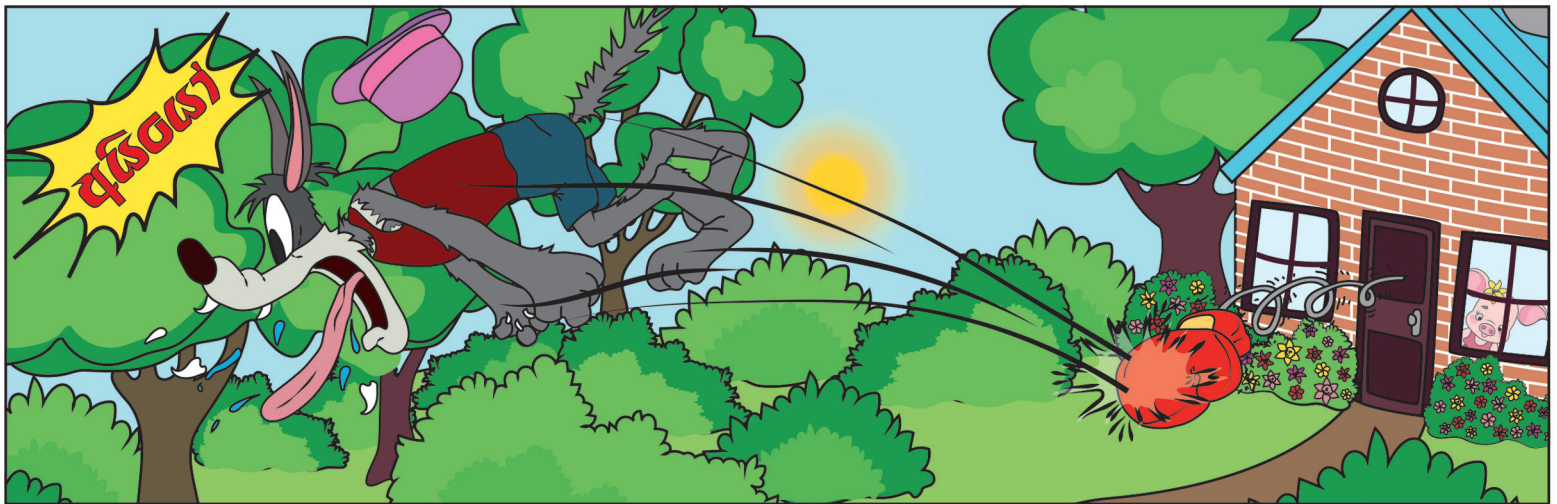
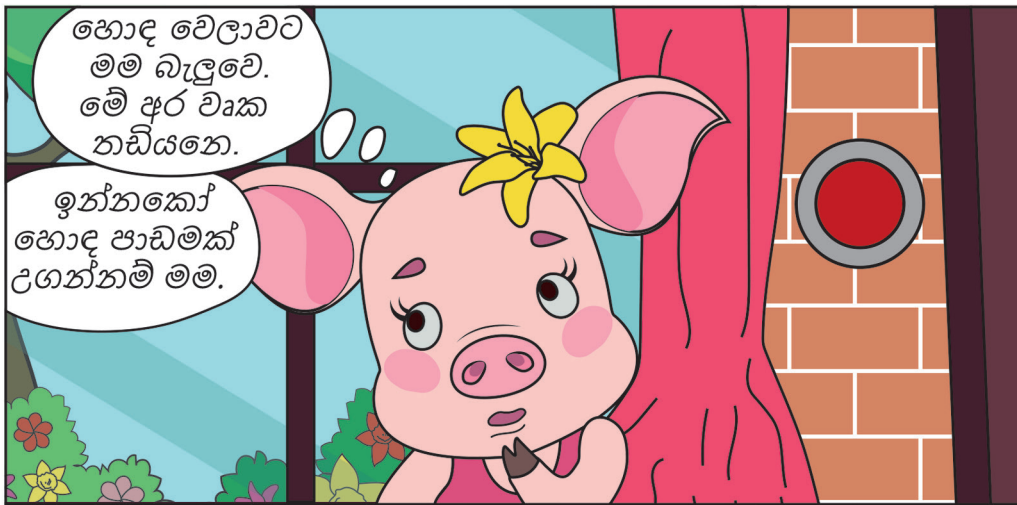
අපේ දත්ත සහ උපාංග (ඩිජිටල් ලෝකයට ප්‍රවේශ වීමට භාවිතා කරන ජංගම දුරකථන, ලැප්ටොප් ආදිය) ආරක්ෂා කරගැනීම ඉතා වැදගත් වන අතර, අන්‍යයන්ගේ දත්ත සහ උපාංගවල ආරක්ෂාව ගැන ද සැලකිලිමත් විය යුතුයි. අන්තර්ජාලය යනු අප සාවොම එකිනෙකා හා සම්බන්ධ වන ස්ථානයක් නිසා, එක් අයෙකුගේ ආරක්ෂාව දුර්වල වුවහොත් එය සෑම කෙනෙකුටම බලපෑමට ඇති හැකියාව ඉහළ බැවින්, සියල්ලන්ම තමන්ගේ ආරක්ෂාව උපරිම මට්ටමකින් පවත්වාගැනීමට වගබලාගත යුතුය.

ඩිජිටල් ආරක්ෂණය සහ සයිබර් ආරක්ෂණය යනු සංකීර්ණ හෝ දූෂකර ආරක්ෂක පද්ධති නොවේ. ප්‍රශ්නයක් පැන නැගුණු අවස්ථාවල දී සමහර විට ඊට ඇති හොඳම විසඳුම තාක්ෂණික බවින් අවම සහ ඉතා සරල විය හැක. එසේම අන්තර්ජාලය ආශ්‍රිතව අපගේ ආරක්ෂාවට එල්ල වන තර්ජනවලින් ආරක්ෂා වීමට තරම් අපගේ ආරක්ෂක පද්ධති ඉහළ තත්වයකින් පවත්වාගත යුතුය.

ඒ වගේම ලේසියෙන් අනුමාන
කළ නොහැකි ශක්තිමත්
මුරපද භාවිතා කරන්න.

මට කළ හැකි වෙන
දේවල් මොනවාද?

- සමාජ ජාලා වෙබ් අඩවි වල ආරක්ෂක සැකසුම් යාවත්කාලීන කිරීම.
- අන්තර්ජාලයේ පෞද්ගලික තොරතුරු අතුලත් කිරීමේදී ප්‍රවේසම් වීම.
- ඔබගේ උපාංගවලට හානිදායක දේ බාගත විය හැකි අනාරක්ෂිත වෙබ් අඩවි වලින් ඇත් වී සිටින්න.
- ඔබගේ ප්‍රති - වයිරස මෘදුකාංග නිතර යාවත්කාලීන කරන්න.
- අනාරක්ෂිත බාගත කිරීම් වලින් වැළකී සිටින්න.

උගන් පාඩම්

- අපගේ ගිණුම් ආරක්ෂා කරගැනීම සඳහා සවිමත් මුරපද භාවිතා කිරීම අනිශ්චිත වැදගත් වේ.
- දෙපියවර සත්‍යාපනය භාවිතා කරන්න (two-factor authentication)
ඔබ යොදන ප්‍රධාන මුරපදයට අමතරව, තවත් කේතයක් ඔබගේ ජංගම දුරකතනයට හෝ ඔබගේ විද්‍යුත් තැපෑලට (E-mail) ලැබීමට සැලැස්වීමෙන් ඔබගේ ගිණුම්වල ආරක්ෂාව තවත් තර කරගත හැක.
- Facebook, Instagram වැනි සමාජ ජාල ගිණුම්වල ආරක්ෂක සැකසුම් යාවත්කාලීන කිරීම, එම ගිණුම් ආරක්ෂිතව පවත්වාගැනීම සඳහා වැදගත් වේ.
- අන්තර්ජාලයේ සැරිසරන විට පෞද්ගලික දත්ත හුවමාරු කරගැනීමේ දී පරිස්සම් විය යුතුයි.
- ඔබේ උපාංගවලට හානිකර විය හැකි වෙබ් අඩවිවලට ප්‍රවේශ නොවන්න.
- නොදන්නා වෙබ් අඩවි වලින් මෘදුකාංග බාගත කිරීමෙන් වළකින්න. සැමවිටම වයිරස් ආරක්ෂණ මෘදුකාංගයක් භාවිතා කරන්න, එය නිතරම යාවත්කාලීන කරන්න.

කෘෂි ජීවිත

කතාව සහ නිර්මාණය: සුරේෂ්මා මිහම්මත

චිත්‍ර: ට්‍රිශාන් ප්‍රනාන්දුපුල්ලේ

ව්‍යාප්ත පුවත්

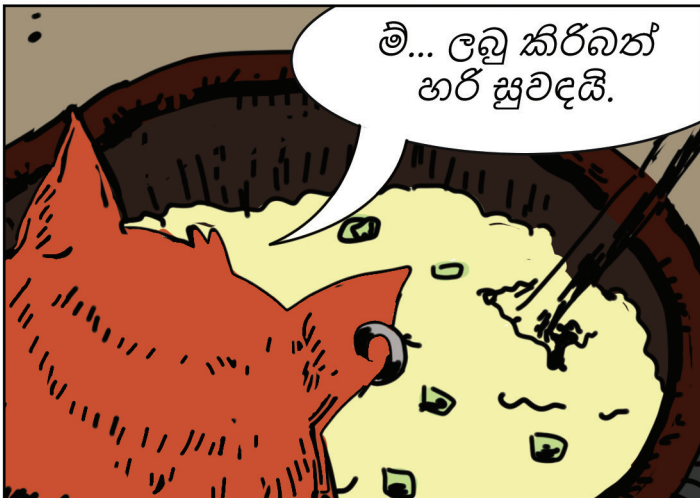
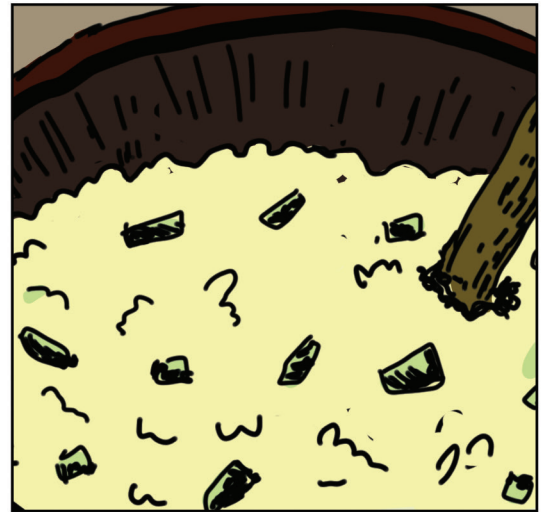
හැඳින්වීම

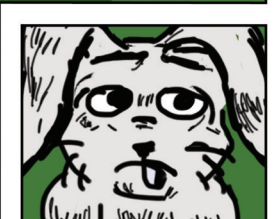
ඩිජිටල් පද්ධති පිළිබඳ ඔබේ දැනුම හෙවත් ඩිජිටල් සාක්ෂරතාවයේ වැදගත්ම අංගයක් වන්නේ දත්ත සොයාගැනීම පමණක් නොව එම දත්තවල නිවැරදි බව ද පරීක්ෂා කිරීම යි. එ සඳහා ඔබ තොරතුරු ලබා ගත් මූලාශ්‍රය / ස්ථානය විශ්වාස කටයුතු එකක් ද යන්න පරීක්ෂා කළ යුතුය.

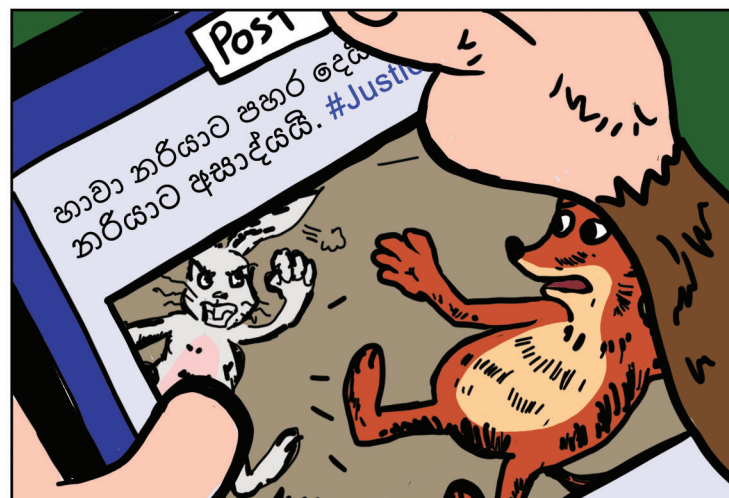
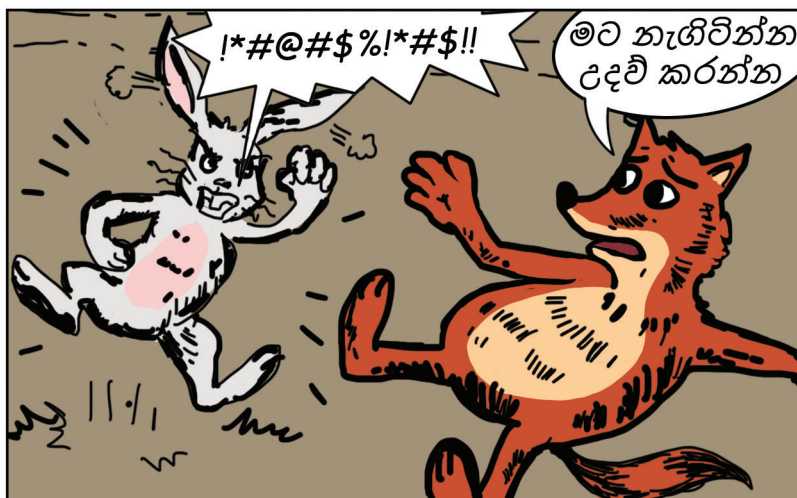
ව්‍යාප්ත පුවත් යනු වර්තමානයේ ජනප්‍රිය වදනක් වුවත්, එහි සත්‍ය - අසත්‍යතාව තහවුරු කරගැනීම අපහසුය. මන්ද එය විවිධ ආකාර වන බැවිනි:

- අසත්‍ය තොරතුරු (සිතාමතා ප්‍රචාරය කරන ව්‍යාප්ත තොරතුරු)
- වැරදි තොරතුරු (නොදැනුවත්ව ප්‍රචාරය කරන අසත්‍යයන්)
- අනිෂ්ට තොරතුරු (සමාජයට හානියක් කිරීමේ අරමුණින් පතුරන ව්‍යාප්තයන්)

ව්‍යාප්ත තොරතුරු සහ ජායාරූප කාලාන්තරයක් තිස්සේ පැවතගෙන එන්නකි. කෙසේ වෙතත් 21 වන සියවසේ දී අන්තර්ජාලය සහ සමාජ මාධ්‍ය භාවිත කොට ගෙන මෙවැනි දෑ ප්‍රචාරණය කිරීම පහසු වී ඇත. මේවා නිසා විශාල හානි සිදුවිය හැක: මෙයින් සමාජයට බලපෑම් ඇති විය හැක, ආගමික හෝ වාර්ගික කණ්ඩායම් අතර වරදවා වටහාගැනීම් හා ආරවුල් ඇති විය හැක, මැතිවරණවල දී ජනද්‍රව්‍යකයින්ව ව්‍යාකූල කළ හැක, ප්‍රවණඛණ්ඩයට දිරි දීම මගින් සාමකාමී සමාජයකට තර්ජනයක් එල්ල කිරීමට පවා ඉඩ ඇත.

උගන් පාඩම්

ව්‍යාප්ත පුවත් හඳුනාගැනීම සඳහා උපදෙස්

- අර්ථයක් නැති පුවත් පිළිබඳව අවධානයෙන් සිටින්න.
- අදාළ පුවත ප්‍රකාශයට පත්කළ වෙබ් අඩවියේ කුමක්දැයි පරීක්ෂා කරන්න.
- ව්‍යාප්ත වෙබ් අඩවි ලිපි ගැන අවධානයෙන් සිටින්න.
- ප්‍රවෘත්තියට නොගැලපෙන සිරස්තල පිළිබඳව අවධානය යොමු කරන්න.
- අසාමාන්‍ය වැරදි සහ අක්ෂර වින්‍යාසයන්ට අවධානය යොමු කරන්න.
- මිනිසුන් කෝපයට පත් කිරීමට, ඇවිස්සීමට උත්සාහ දරන සිරස්තල ගැන සැලකිලිමත් වන්න.
- ජනප්‍රිය පුද්ගලයින්ගේ නම්වලින් ඇති ව්‍යාප්ත ගිණුම් මගින් පතුරුවා ඇති ව්‍යාප්ත තොරතුරු පිළිබඳව සොයා බලන්න.
- ජායාරූප වේ නම්, ඒවා Google හි සර්ච් කර බලන්න.
- ඔබට යමක් අවිශ්වාස කටයුතු නම්, ඔබට විශ්වාසී අයෙකුට යවා නැවත වරක් පරීක්ෂා කරන්න.

කතාව සහ නිර්මාණය: සූරිණිමා මීගම්මන

චිත්‍ර: ප්‍රභාෂණ හස්තිධර

ඩිජිටල් පියසටහන්

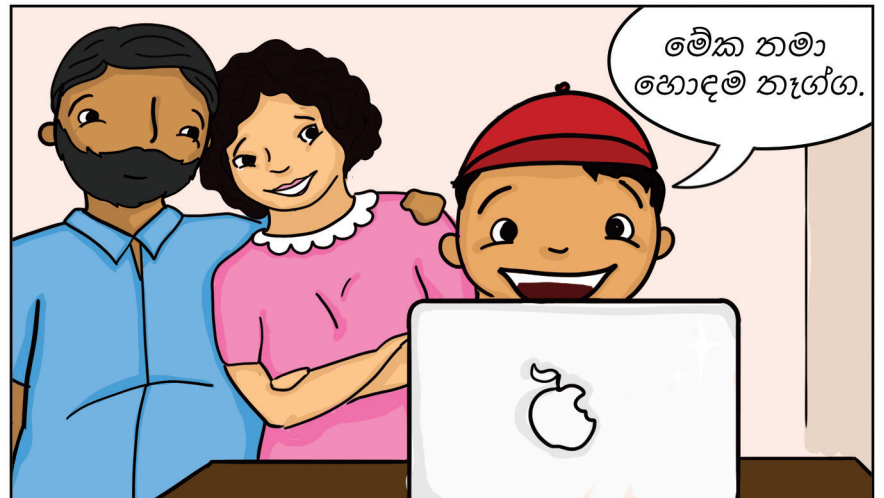
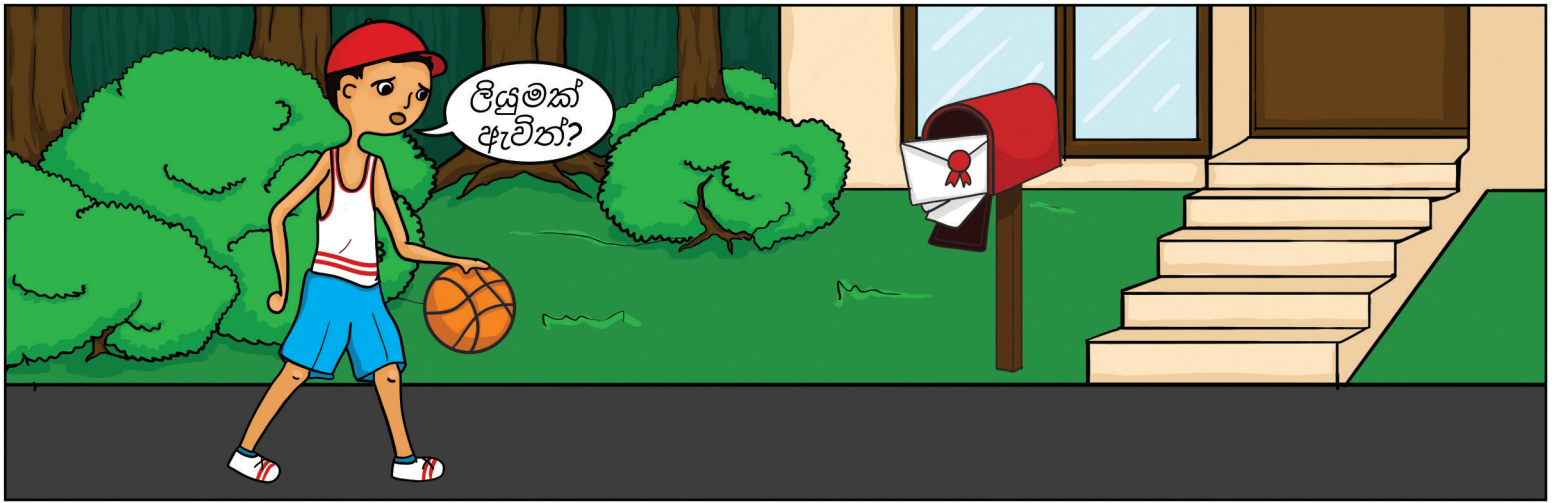
හැඳින්වීම

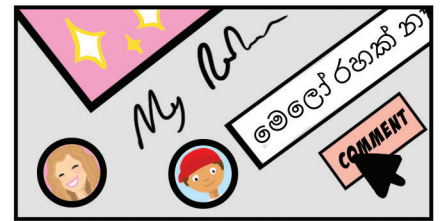
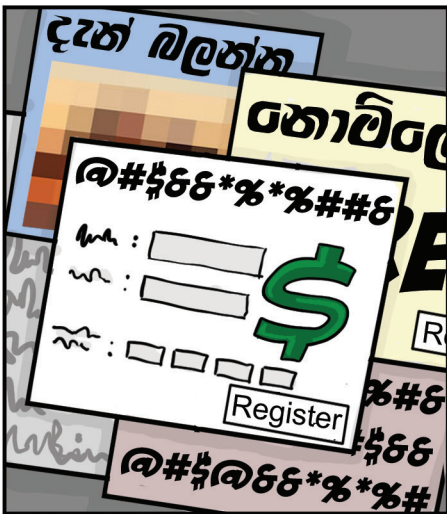
අපට අවශ්‍ය වුවත් නැතත්, දිනපතාම පාහේ අපි බොහෝ දෙනෙක් අන්තර්ජාලය හරහා අප ගැන වැඩෙන ප්‍රතිරූපයකට දායක වනමුත්, ඒ ප්‍රතිරූපය අප සිතනවාටත් වඩා ප්‍රසිද්ධ එකකි.

අන්තර්ජාලයේ සැරිසැරීමෙන් පසු ඔබ එහි දමා යන සියල්ල ඩිජිටල් පියසටහන් යනුවෙන් හැඳින්වේ. සමාජ මාධ්‍ය, සකයින් ඇමතුම්, යෙදුම් භාවිතය සහ විද්‍යුත් පණිවිඩ වාර්තා ද ඔබගේ අන්තර්ජාල ඉතිහාසයේ කොටසක් වන අතර, ඒවා අනෙක් පුද්ගලයින්ට ද දැකිය හැකිය.

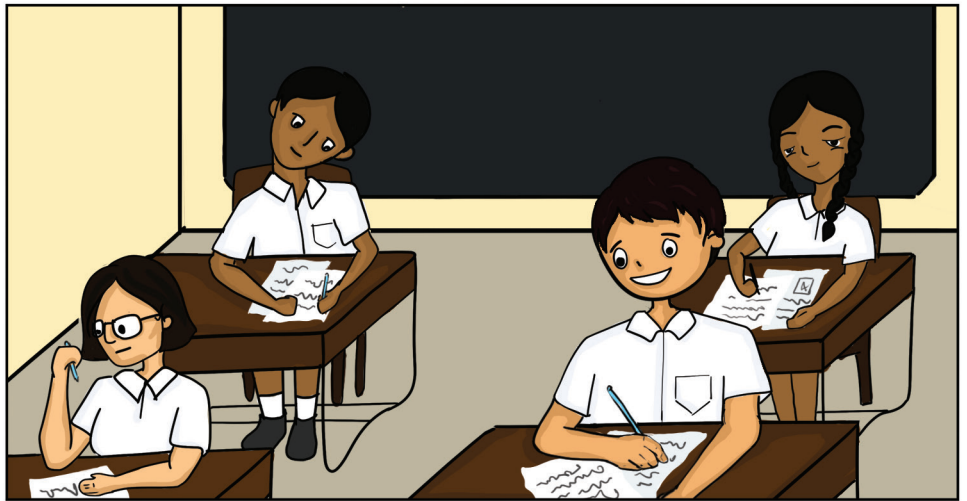
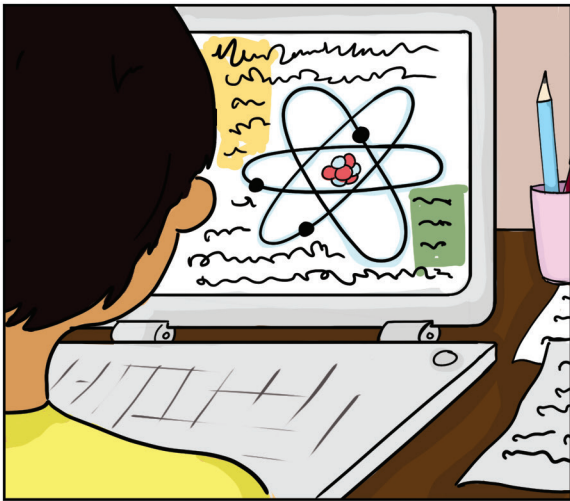
මේවා වෙළෙඳ ආයතනවලට ඔබේ රැවිකත්වයට අනුව දැනවීම් ඉදිරිපත් කිරීමට සහ සේවායෝජකයන්ට ඔබේ පසුබිම සොයා බැලීමට ද උපකාර කරයි. ඔබ අන්තර්ජාලයේ කරන ඕනෑම දෙයක් ඩිජිටල් පියසටහන්වලට ඇතුළත් වීමේ හැකියාවක් තිබේ.

<https://www.internetsociety.org/tutorials/your-digital-footprint-matters/>

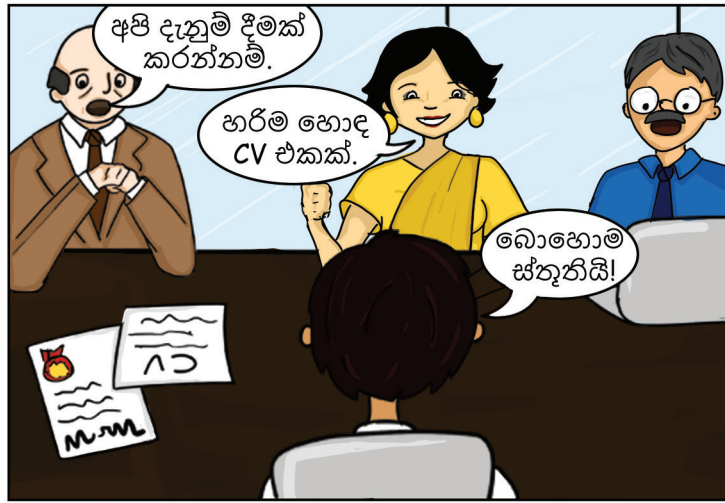

ඔහු දිගටම අන්තර්ජාලයේ නරක පිය සටන් ඉතිරි කළා.

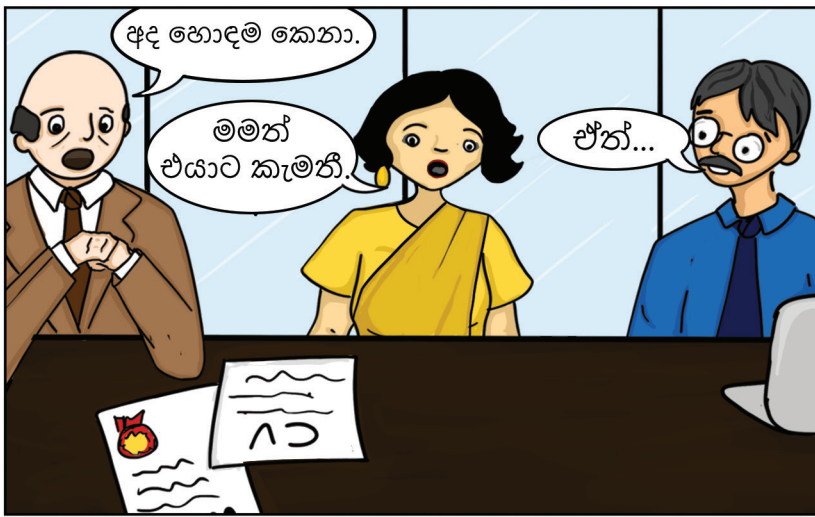
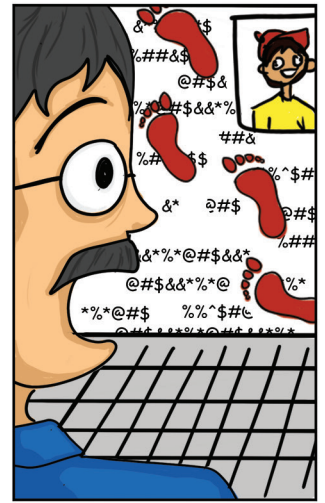
මේ මගේ
ලොකු හීනයක්.

අපි දැනුම් දීමක්
කරන්නමි.

හරිම හොඳ
CV එකක්.

බොහොම
ස්තූතියි!

අද හොඳම කෙනා.

මමත්
එයාට කැමතී.

ඒත්...

මම එයාට සරිවි
කරල බැලුවා.
හරිම තරක දේවල්
දාල තියනවා.

එහෙනම් අපිට
එයාට ශිෂ්‍ය නායක
කරන්න බැ තේ.

ඔව් ඒක ඉස්කොලෙට
හරි නෑ.

මෙනුරට ශිෂ්‍ය නායක කම තැනි උනා,
එයා අන්තර්ජාලයට එක් කළ
තරක දේවල් නිසා.

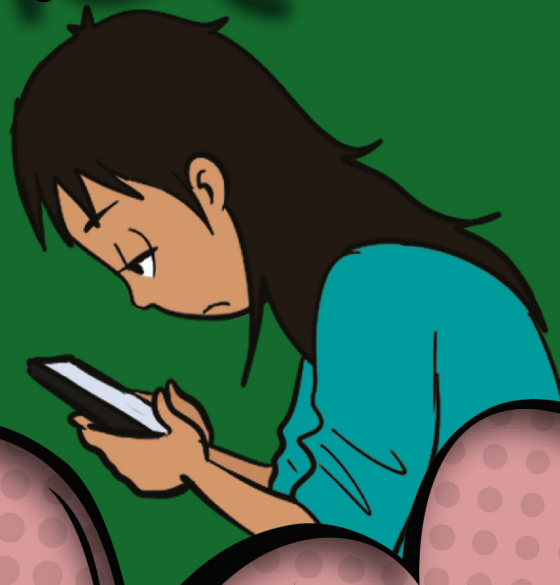
ඔබ අන්තර්ජාලයට එකතු කරන දේ
සදාකල් පවතී.

උගන් පාඩම්

ඩිජිටල් පියසටහන් කළමනාකරණය

- ඔබේ අනන්‍යතාව රැකගන්න, පරිස්සමෙන් හා ගෞරවනවිතව අදහස් ඉදිරිපත් කරන්න.
- ඔබේ රහස්‍යතා සැකසුම් පරීක්ෂා කිරීමට වගබලාගන්න.
- ඔබ සතුව තිබෙන ගිණුම්වල ලැයිස්තුවක් තබාගනිමින්, ඔබ නවදුරටත් භාවිතා නොකරන ගිණුම් මකා දමන්න.
- ඔබේ තොරතුරු සඳහා සොයාගත හැක්කේ කාටද යන්න ගැන අවධානයෙන් සිටින්න.
- ඔබ ගැන Google හරහා සොයා බලන්න - ඔබට ලැබෙන ප්‍රතිඵල ඔබව පුද්ගලයෙකු ලෙස පත්කරනු ඇත.
- ඔබ පණිවිඩයක් යවන විට හෝ පිත්තූරයක් පළකරන සෑම අවස්ථාවකම එය අන්තර්ජාලයේ සඳහටම පවතින බව මතක තබා ගන්න.
- Trace my shadow - myshadow.org වැනි ඩිජිටල් මෙවලම් භාවිතා කරමින් ඔබගේ ඩිජිටල් පියසටහන් කළමනාකරණය කළ හැක.

විජවල් යහපැවැත්ම

කතාව සහ නිර්මාණය: පූර්ණිමා මීගම්මන

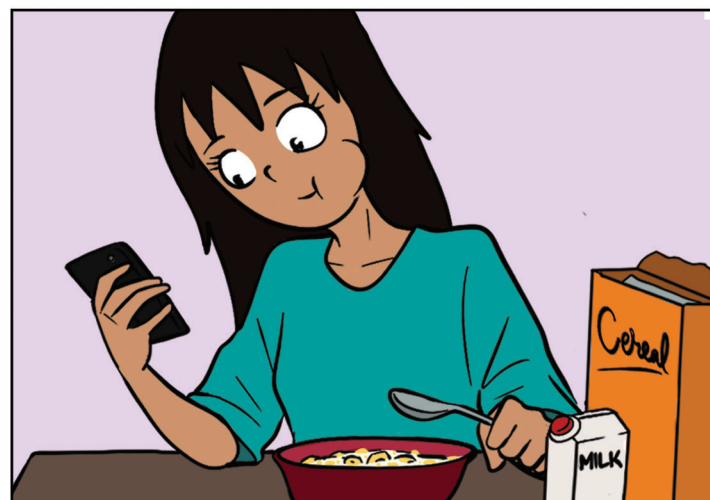
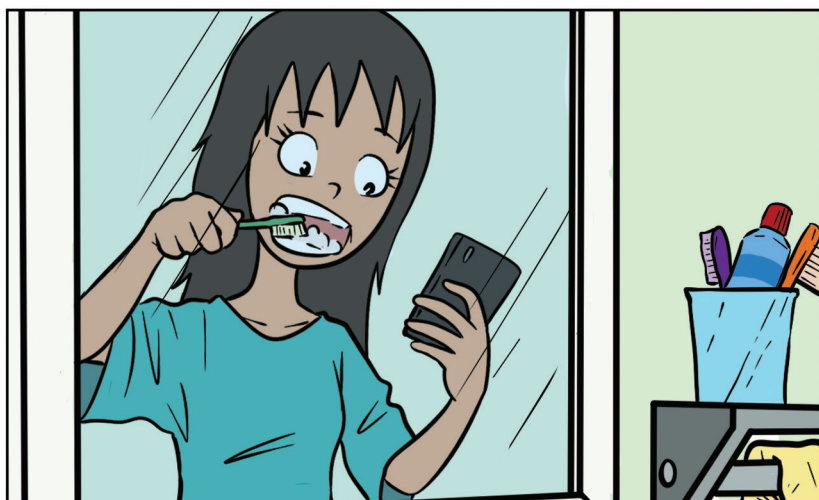
චිත්‍ර: පූර්ණිමා මීගම්මන

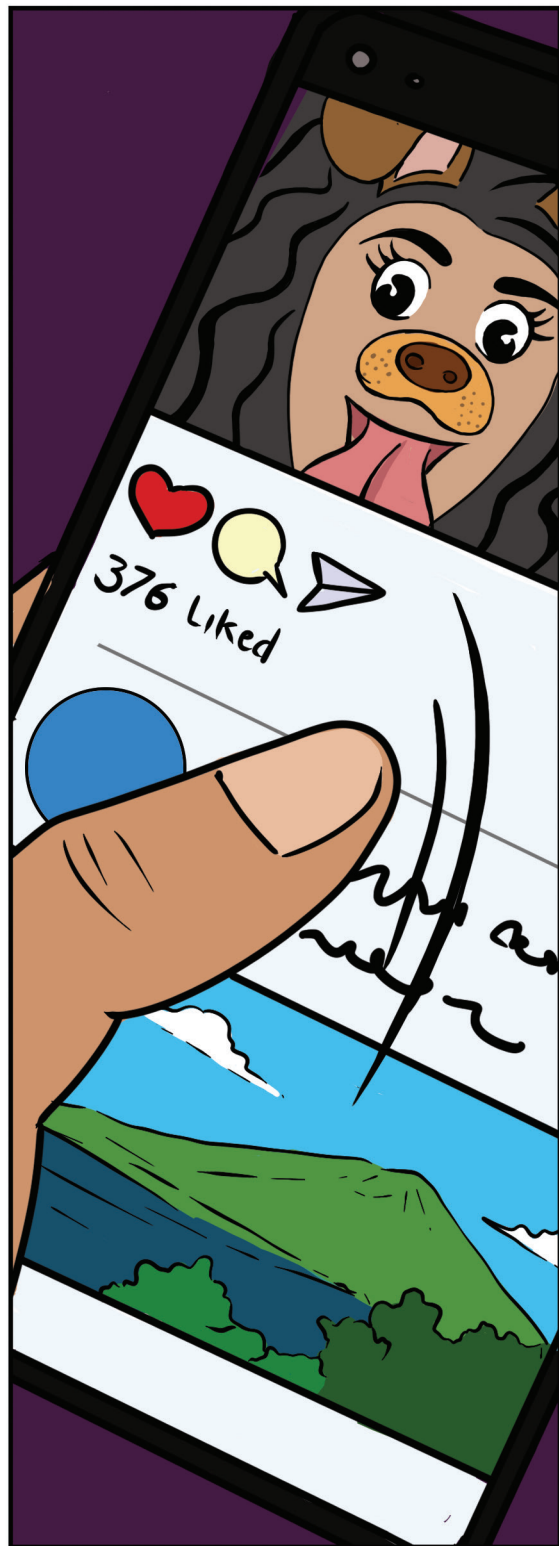
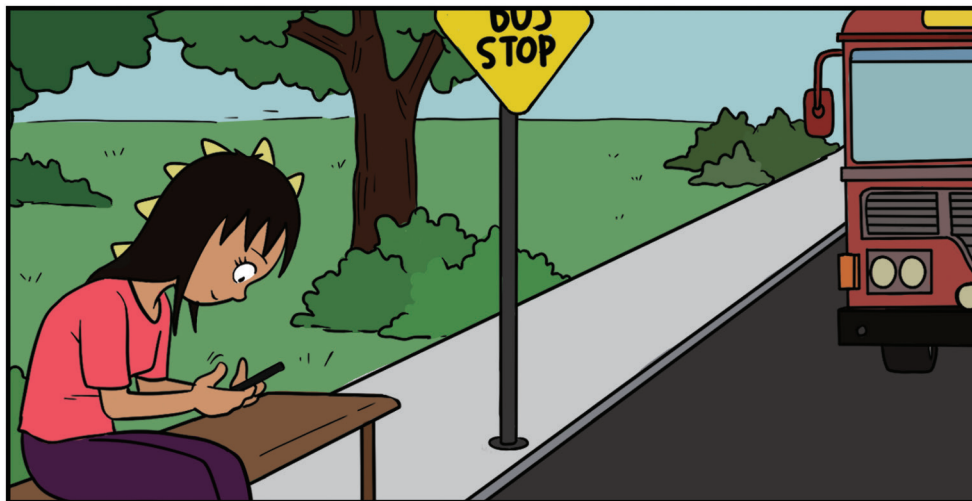
ඩිජිටල් යහපැවැත්ම

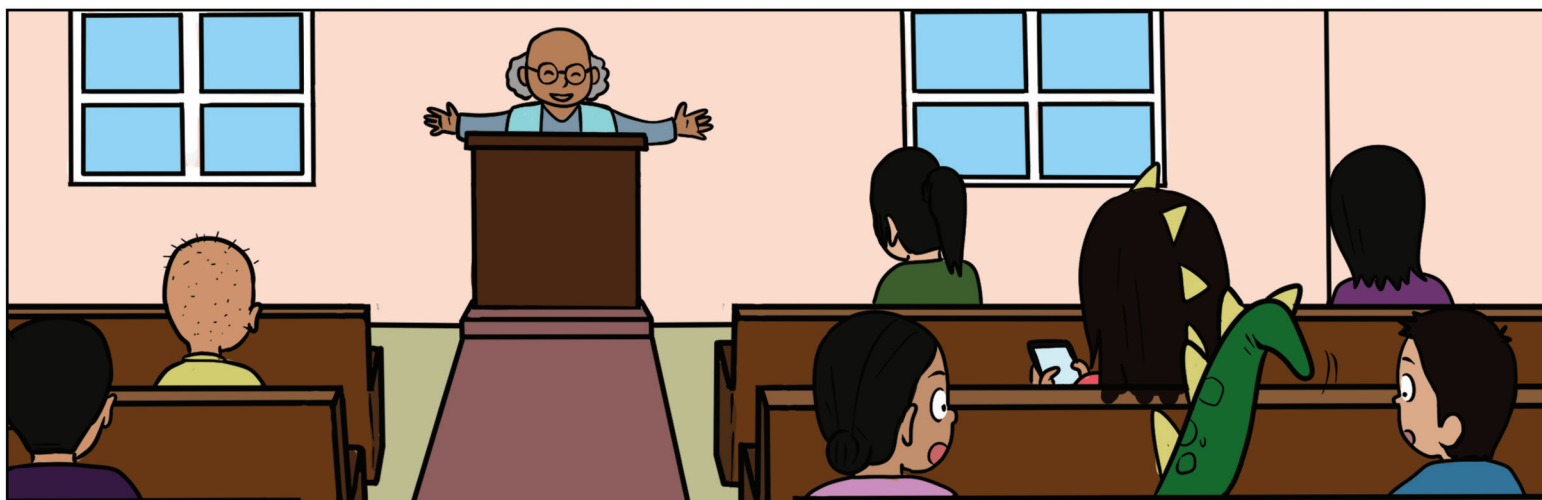
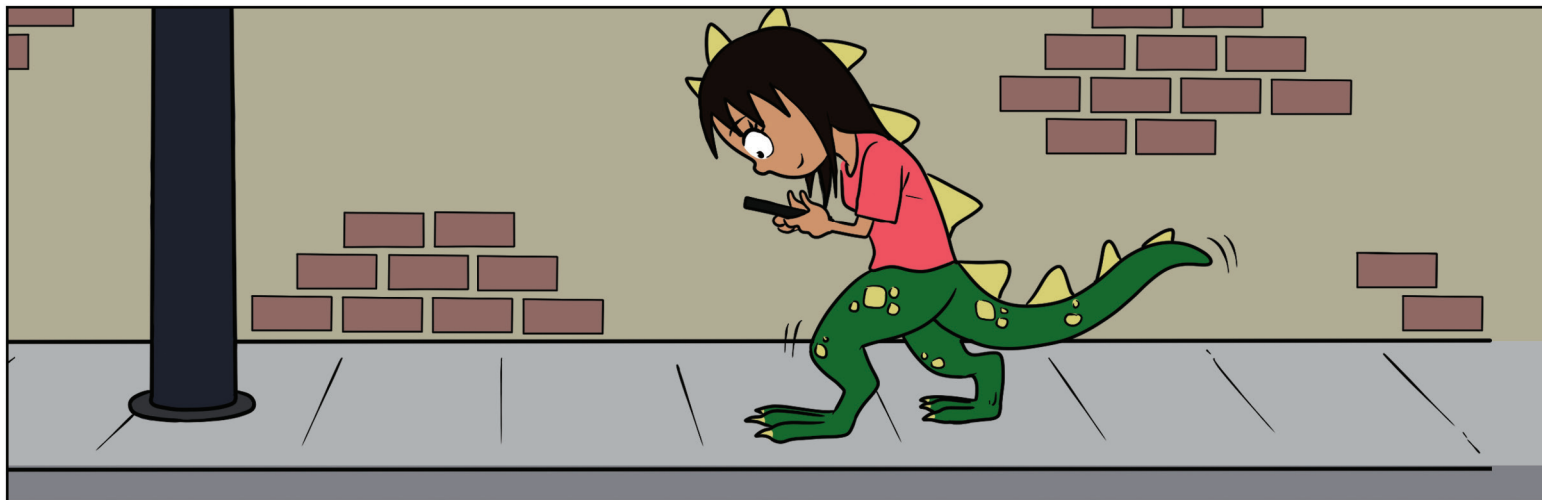
හැඳින්වීම

අපගේ එදිනෙදා ජීවිතයට ඩිජිටල් උපාංග සහ සේවාවන් අවශ්‍ය නමුත්, ඉන් අපේ සෞඛ්‍යයට බලපෑමක් සිදු නොවන ආකාරයට අප ඒවා කළමනාකරණය කළ යුතුය - මෙයට ශාරීරික හා මානසික සෞඛ්‍යය යන දෙකම ඇතුළත් වේ. ඔබ දිනකට පැය කිහිපයක් ඩිජිටල් තිරයක් දෙස බලා සිටින්නේ නම්, විශේෂයෙන් ඔබ සිටින්නේ වාඩි වී නම්, සෞඛ්‍ය ගැටලු ඇති විය හැක.

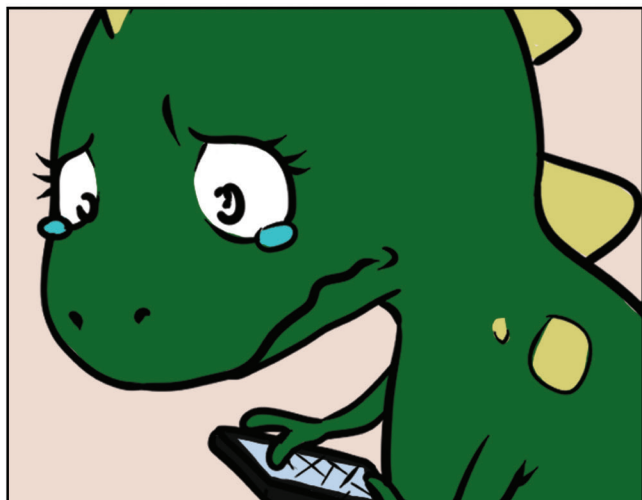
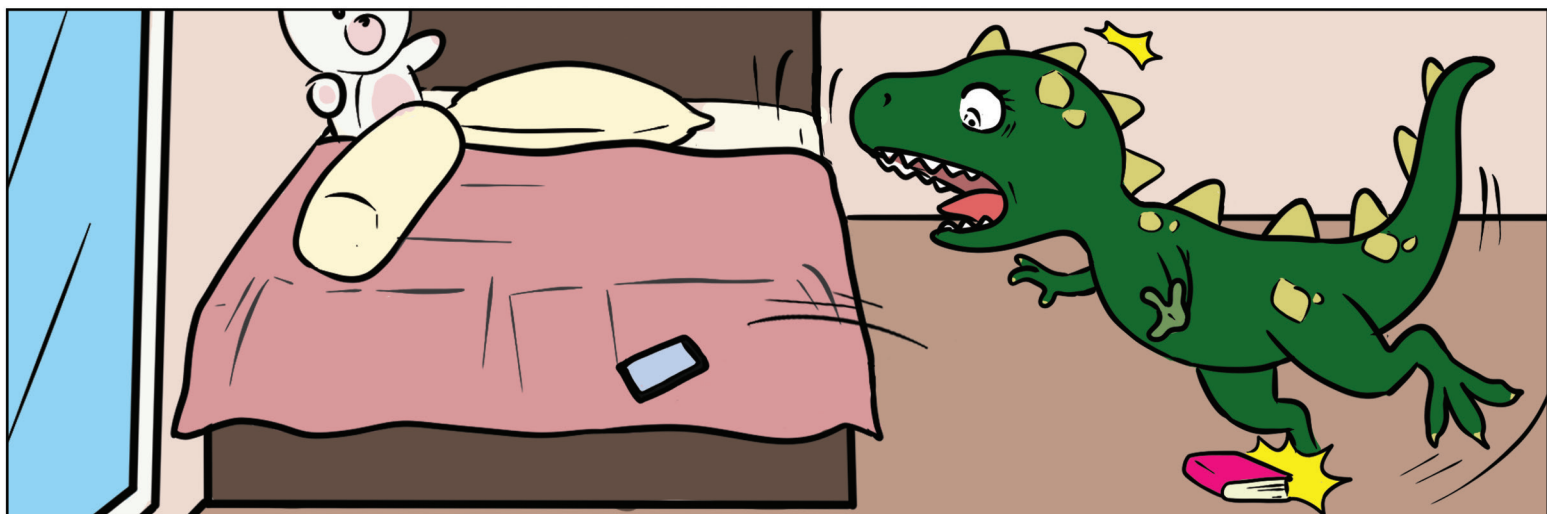
දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ ඩිජිටල් උපාංග භාවිතා කිරීම අපගේ මනසට සහ මනෝභාවයන්ට ද බලපාන අතර, එයින් අන් අය සමග ඇති අපේ සබඳතාවලට පවා හානි සිදු විය හැක.

දැක්කද? වැරදි ඉරියව්වෙන් ඩිජිටල්
උපාංග භාවිතය ඔබේ ඇස් පෙනීම,
ඇසීම, බෙල්ල සහ කොන්දට
බරපතල ගැටළු ඇති කළ හැකිය.

ඒ නිසා මානසික ගැටලු ද
ඇති විය හැකි.

උගන් පාඩම්

ඩිජිටල් මෙවලම් නිසා සෞඛ්‍යයට ඇති විය හැකි බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා ගත හැකි ක්‍රියාමාර්ග

- ඔබේ පරිගණකය, ඔබේ ඇස්වලින් අඟල් 20න්, 30න් (සෙ.මී. 50 - 76) අතර දුරකින්න, ප්‍රමාණවත් ආලෝකයක් සහිතව තබන්න.
- ඔබේ ඇස් ගැන සැලකිලිමත් වන්න. ඇසිපිය හෙලීමට අමතක නොකරන්න! පරිගණකයක් භාවිතා කරන විට අපි සාමාන්‍ය අවස්ථාවන්ට සාපේක්ෂව ඇසිපිය හෙලන්නේ අඩුවෙනි.
- ඇස් සඳහා 20-20-20 විවේකයක් ගන්න, එනම් සෑම විනාඩි 20කට වරක්, අවම වශයෙන් අඩි 20ක් දුරින් ඇති යමක් දෙස තත්පර 20ක් බැලීම.
- නින්දට යන විට ඩිජිටල් උපාංග ඔබ සමීපයෙන් තබාගන්න එපා. ඔබේ නිදාගැනීමේ රටාවන්ට බාධා නොවන ආකාරයට, නින්දට යාමට පැයකට හෝ දෙකකට පෙර ඔබේ සියලු ඩිජිටල් උපාංගවල නිර ක්‍රියාවිරහිත කර, ඔබේ ඇස්වලට විවේකයක් ලබා දෙන්න.
- නිරන්තරයෙන් පහත බැලීමෙන් වැළකෙන ලෙසින්, ඔබේ ලැප්ටොප් පරිගණකය ඔබේ ඇස් මට්ටමට ඔසවා තබාගන්න.
- ව්‍යායාම කරන්න. ඔබ ඉගෙන ගන්නා විට හෝ වැඩ කරන විට දී සරල ව්‍යායාම කිහිපයක් කිරීමට කෙටි විවේකයක් ගන්න.

මේ ප්‍රකාශ

කතාව සහ නිර්මාණය: සුරිණිමා මීගම්මන

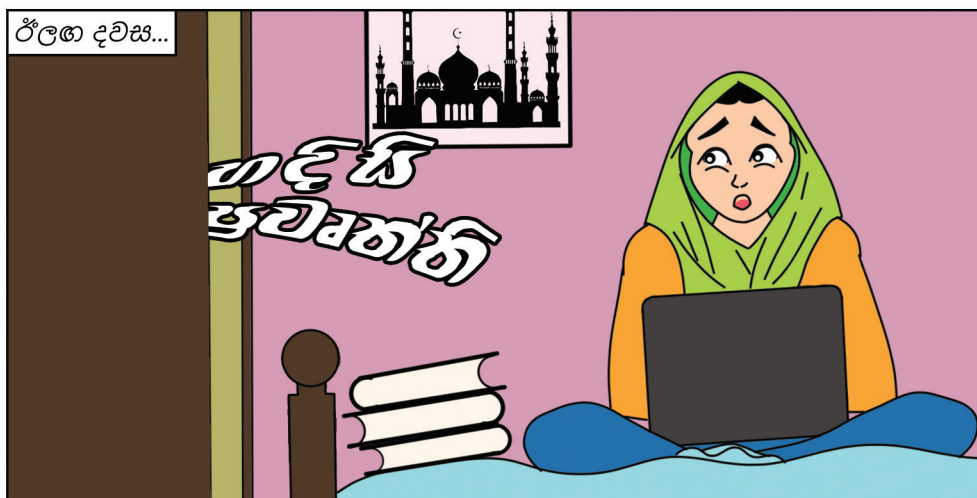
චිත්‍ර: අකලංක ගමගේ

වෛරී ප්‍රකාශ

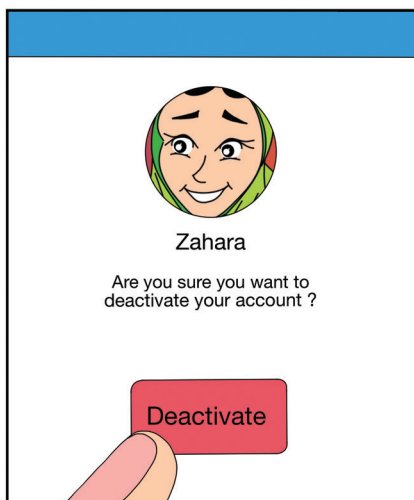
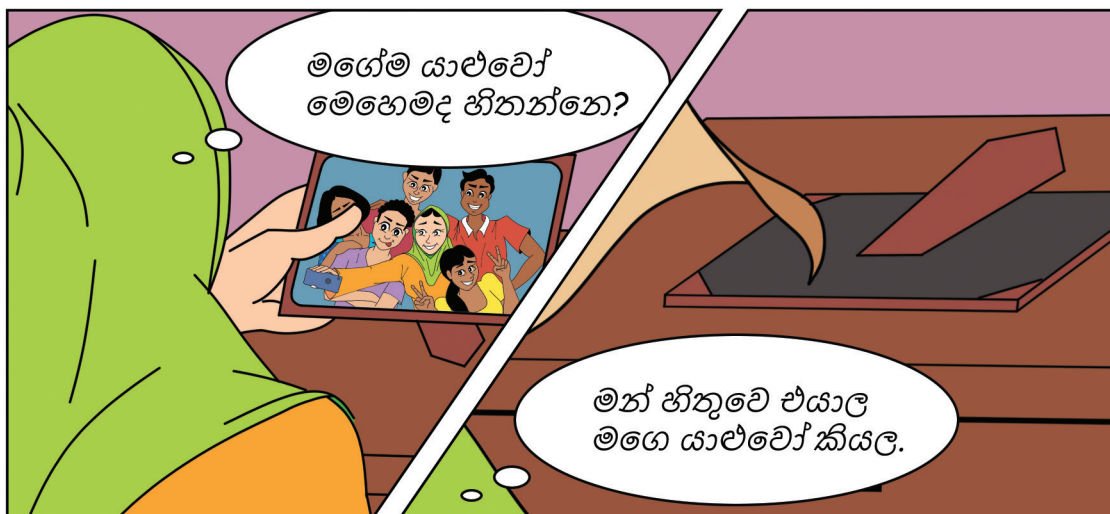
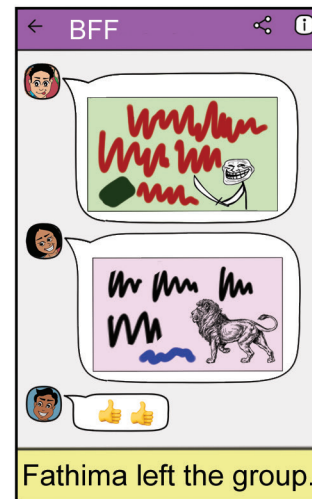
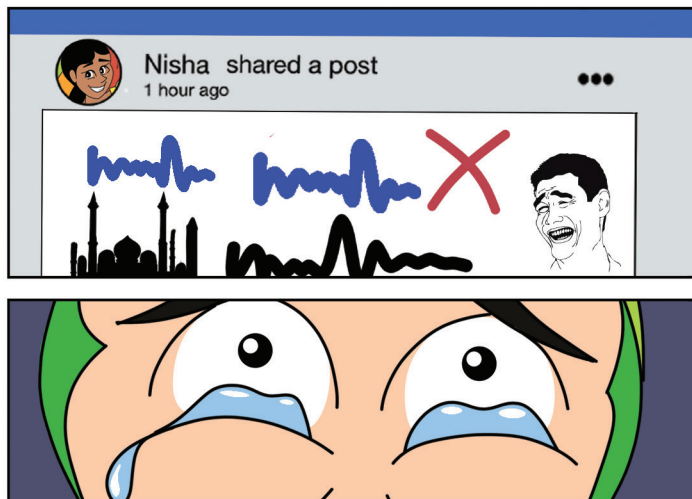
හැඳින්වීම

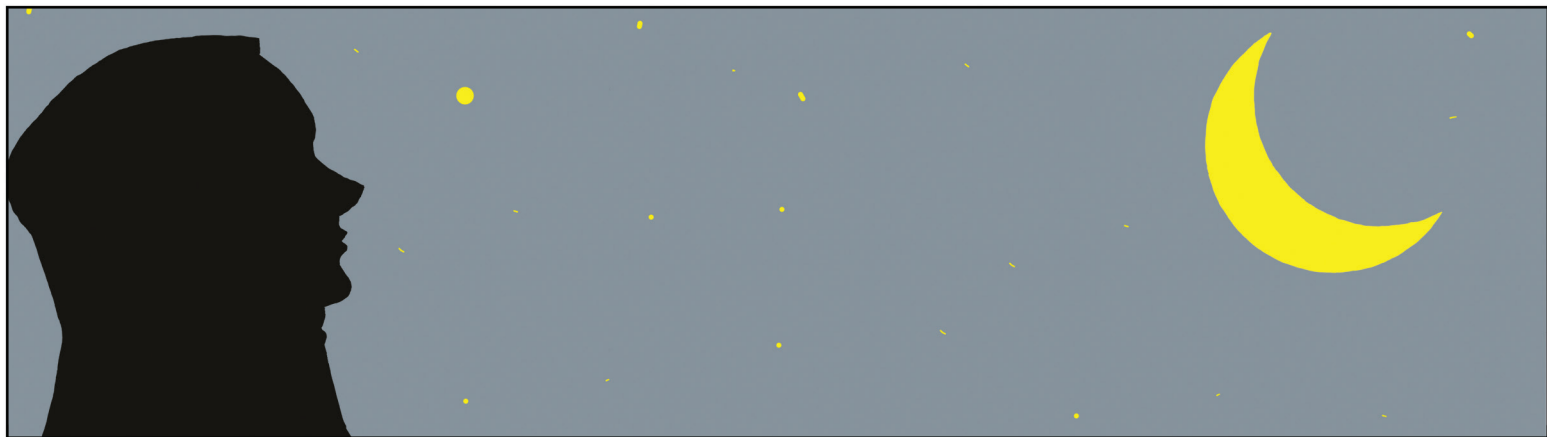
සෑම කෙනෙකුටම තම සිතුවිලි හා අදහස් බෙදාහදා ගැනීමට අයිතියක් ඇත. නමුත් අන් අයට හිංසා කිරීමට දිරිගැන්වීම සඳහා කතා කිරීමේ අයිතිය අවහා විතා කළ නොහැක. සාමාන්‍යයෙන් මේවා වෛරී ප්‍රකාශ ලෙස හඳුන්වයි.

වෛරී ප්‍රකාශ අන්තර්ජාලයේ හා සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ ද දක්නට ලැබේ. එහි දී හොඳ සහ ප්‍රයෝජනවත් විවේචන කිරීමේ වරදක් නොමැත, එහෙත් භානියක් සිදුවීමට තුඩු දෙන ආකාරයේ ප්‍රකාශ සම්පූර්ණයෙන්ම වළක්වා ගත යුතුය.

උගන් පාඩම්

වෛරී ප්‍රකාශයන් ට ප්‍රතිචාර දක්වන ආකාරය

එවා බෙදාහැරීමෙන් වළකින්න

ඔබ බෙදා හරින වෛරී ප්‍රකාශයන් යමෙකුට රිදවිය හැක. එමෙන්ම ඔබ එය බෙදා හැරීමෙන් පසු, එය බෙදාහැරියේ ඔබ බව සොයාගැනීමට හැකියාව ඇති නිසා එමගින් ද ඔබට බලපෑමක් එල්ල විය හැක. උදාහරණයක් ලෙස මෙතැන් සිටිමට පියසටහන් නිසා ඔහුට ලැබීමට තිබූ ශිෂ්‍ය නායක පදවිය අහිමි වීම දැක්විය හැක.

පැමිණිලි කරන්න

බොහෝ වෙබ් අඩවිවල පහවා ඇති ප්‍රජා මාර්ගෝපදේශන, වෛරී ප්‍රකාශ මගින් උල්ලංඝනය වේ. එයින් අදහස් වන්නේ වෛරී ප්‍රකාශයන් එම වෙබ් අඩවි ක්‍රියාත්මක වන ආකාරයට පටහැනි බවයි. එනිසා ඔබට වෛරී ප්‍රකාශයන් බෙදා හරින පුද්ගලයින් ගැන ඔබගේ අනන්‍යතාව හෙළි නොකරමින් පැමිණිලි කළ හැක

වැඩිහිටියෙකු සමග සාකච්ඡා කර, අදාළ වෙබ් පිටුව ගැන බලධාරීන්ට වාර්තා කළ යුතුදැයි විමසන්න.

අවහිර කරන්න

වෛරී ප්‍රකාශ සිදුකරන පුද්ගලයින්ව ඔබට ඔබගේ සමාජ මාධ්‍ය ජාලා ගිණුම්වලින් අවහිර කළ හැක.

ඔබේ හඬ අවදි කරන්න

අදාළ අදහස සමග එකඟ නොවන බව ඔබට සෘජුවම පැවසිය හැක.

- අදාළ ලිපිය පළ කළ පුද්ගලයාට එරෙහිව නොව, එහි අන්තර්ගතයට එරෙහිව කථා කරන්න.
- අදාළ ලිපියේ ඇති ව්‍යාජ හෝ වැරදි ප්‍රකාශ වලට හැකි තරම් සාධක සහිතව එරෙහි වන්න. විශ්වාසදායක මූලාශ්‍ර වෙත යොමු වන්න.
- ඔබේ අදහස ගෞරව්‍යවත්ව ප්‍රකාශ කරන්න. අපහාස කිරීම් හෝ බහිෂ්කරණ වීම් වලට පැටලීමෙන් වළකින්න.

විජයවත් ක්‍රියාකාරිත්වය

කතාව සහ නිර්මාණය: පූර්ණිමා මීගම්මන

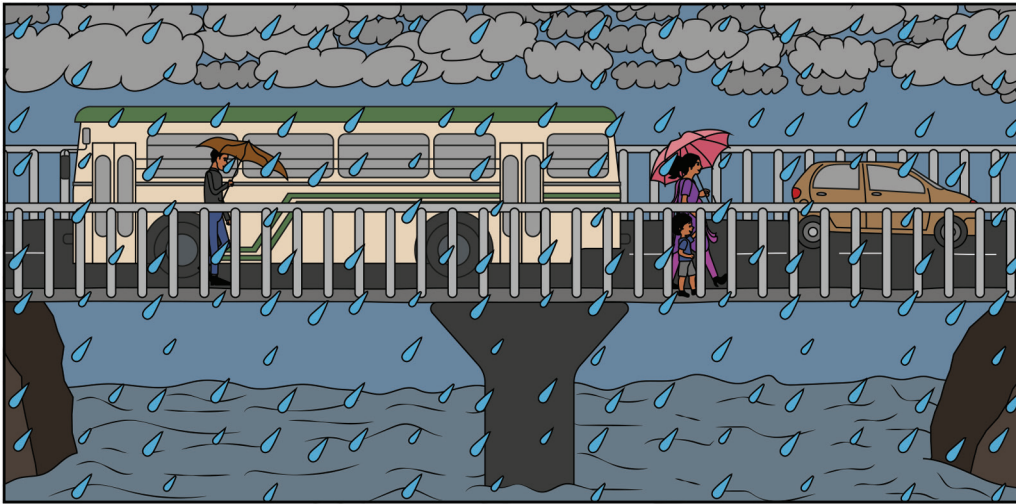
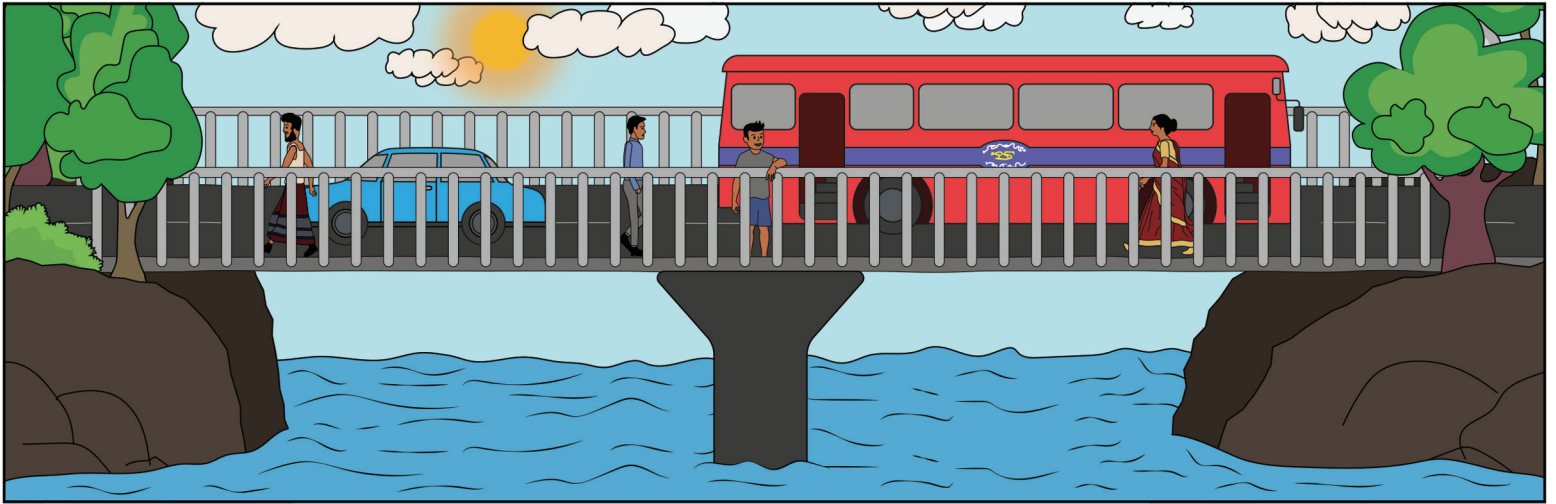
චිත්‍ර: සුගජ්රදා සෝමාස්කන්ද අයියර්

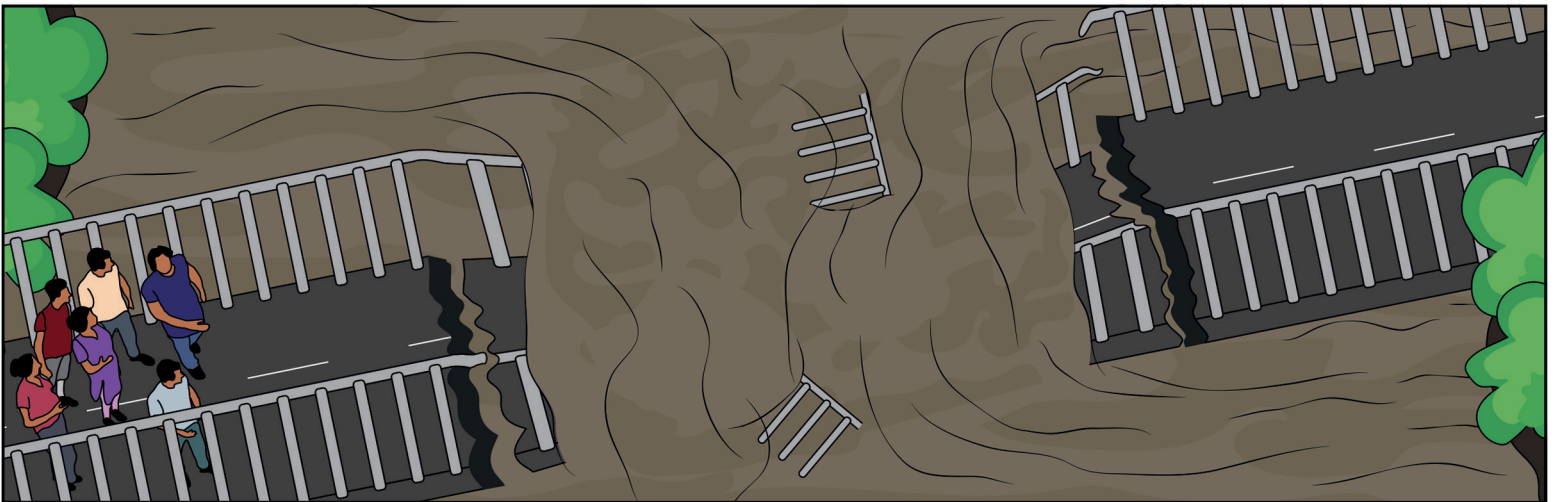
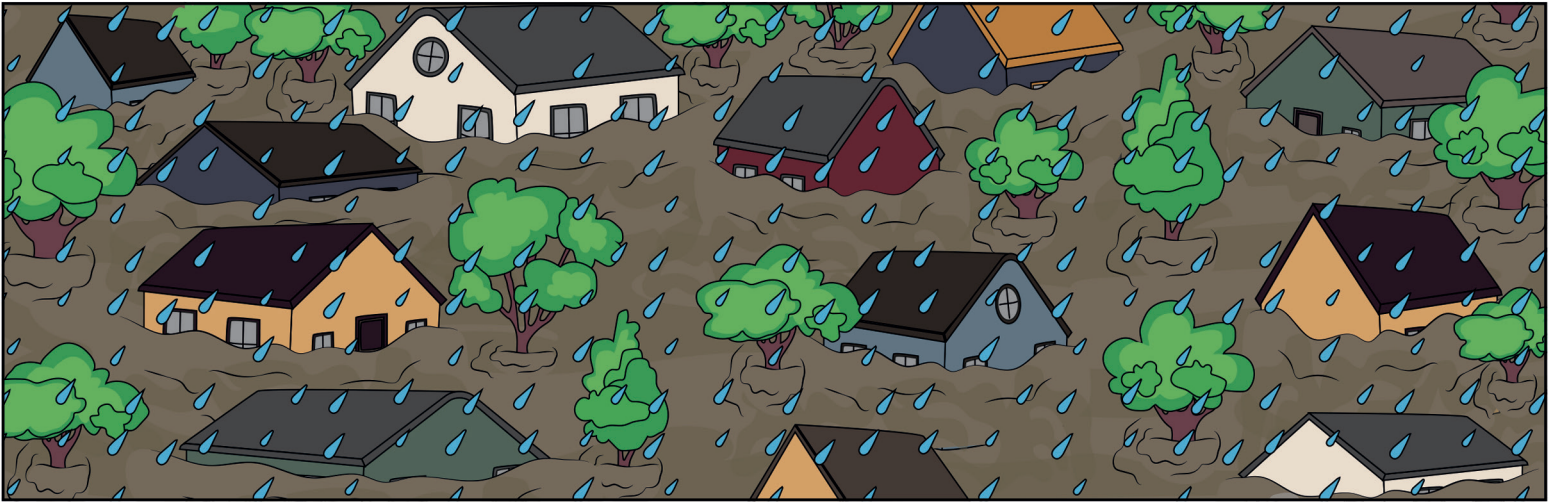
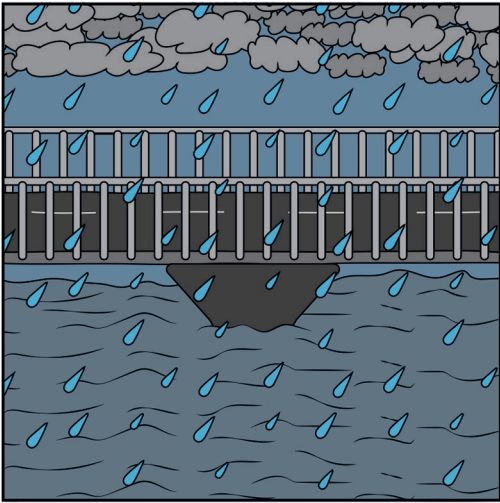
ඩිජිටල් ක්‍රියාකාරීත්වය

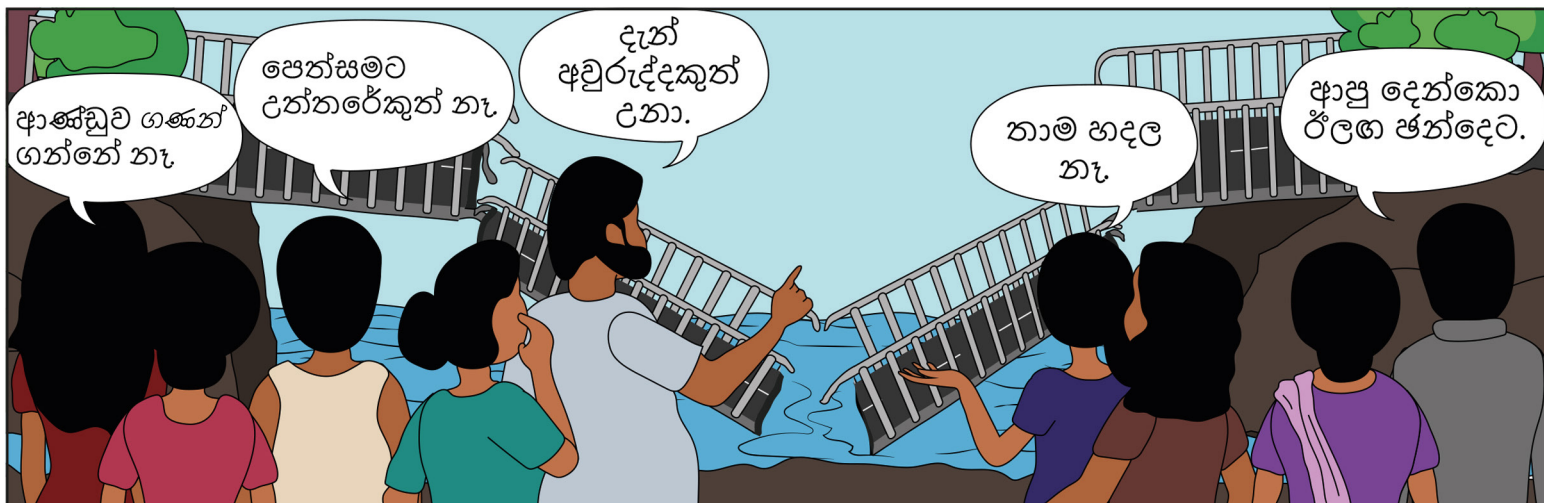
හැඳින්වීම

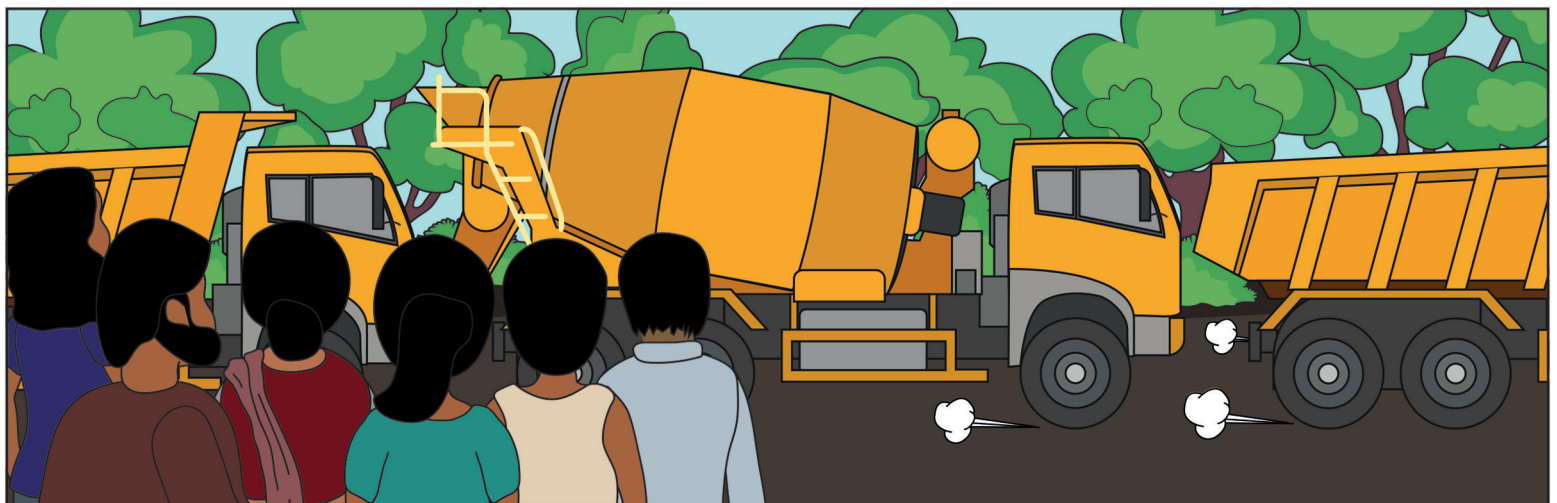
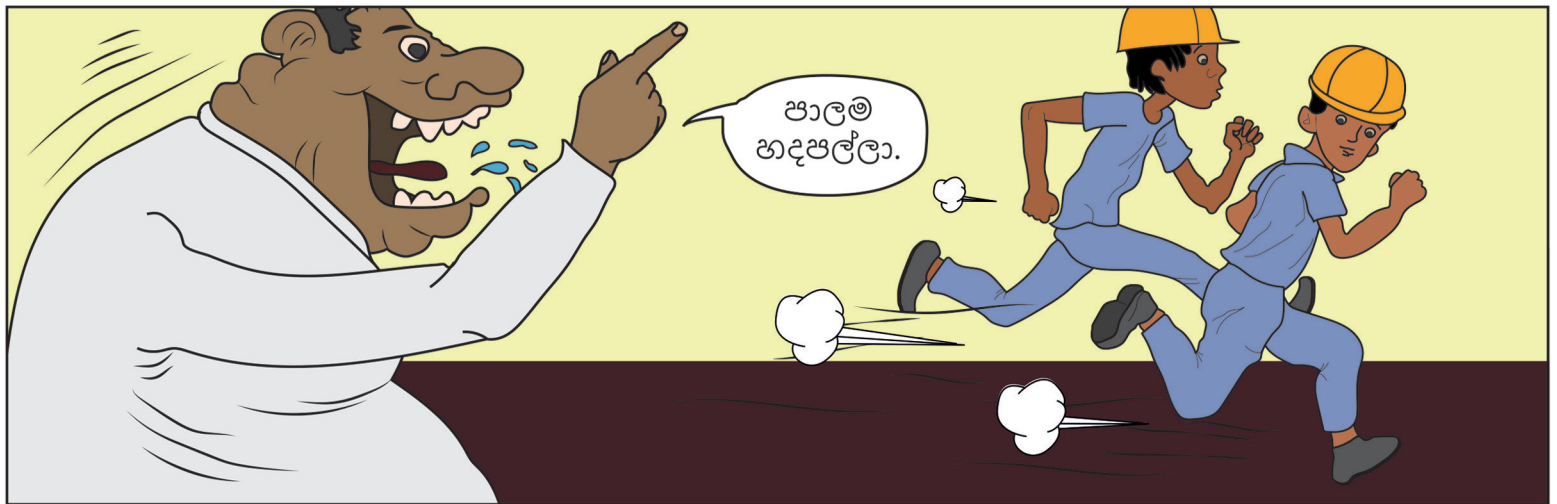
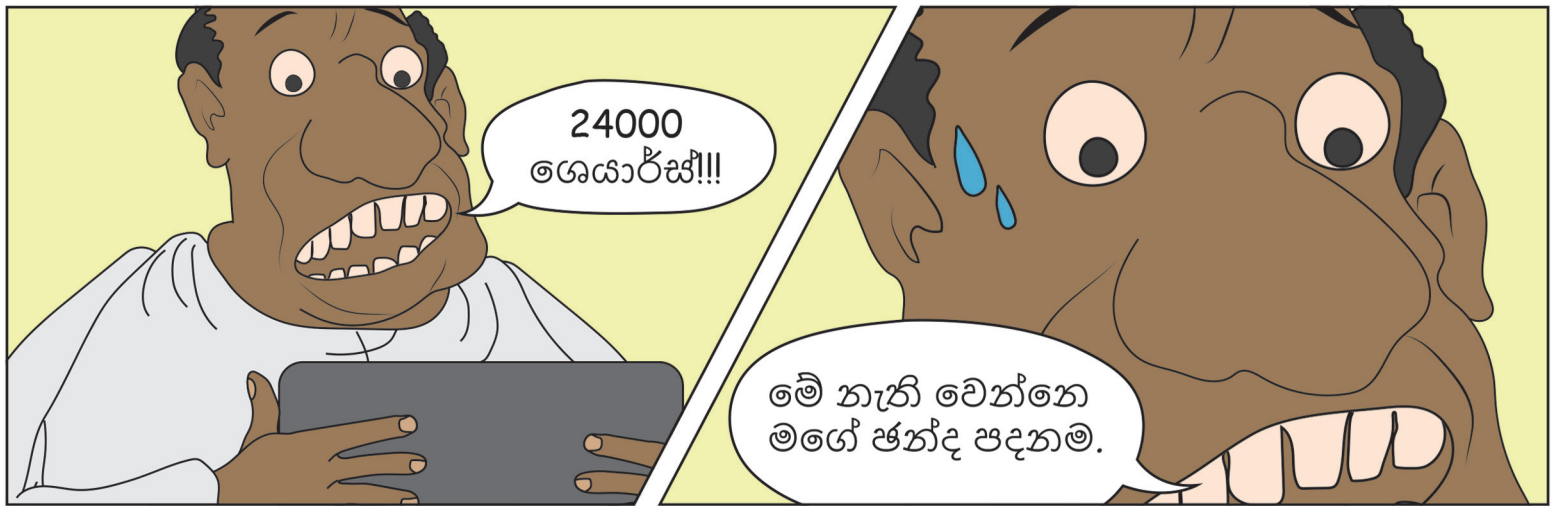
ක්‍රියාකාරීත්වය යනු සමාජීය හෝ දේශපාලන වෙනසක් ඇති කිරීමේ අරමුණින් සාමකාමීව ප්‍රශ්න කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීමයි.

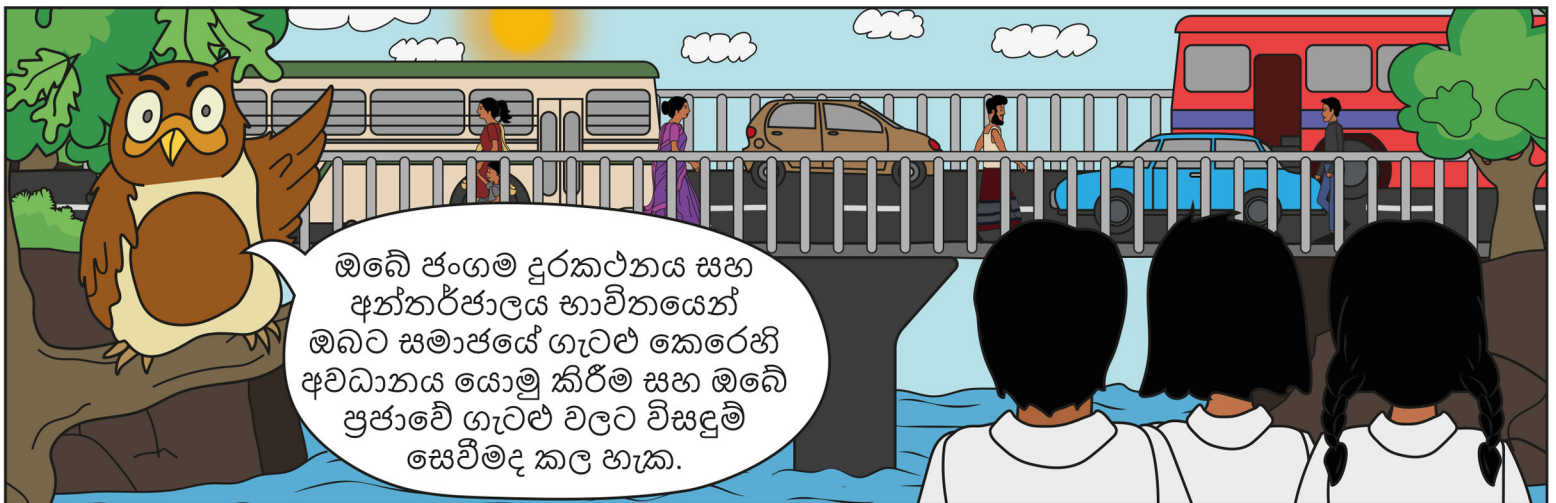
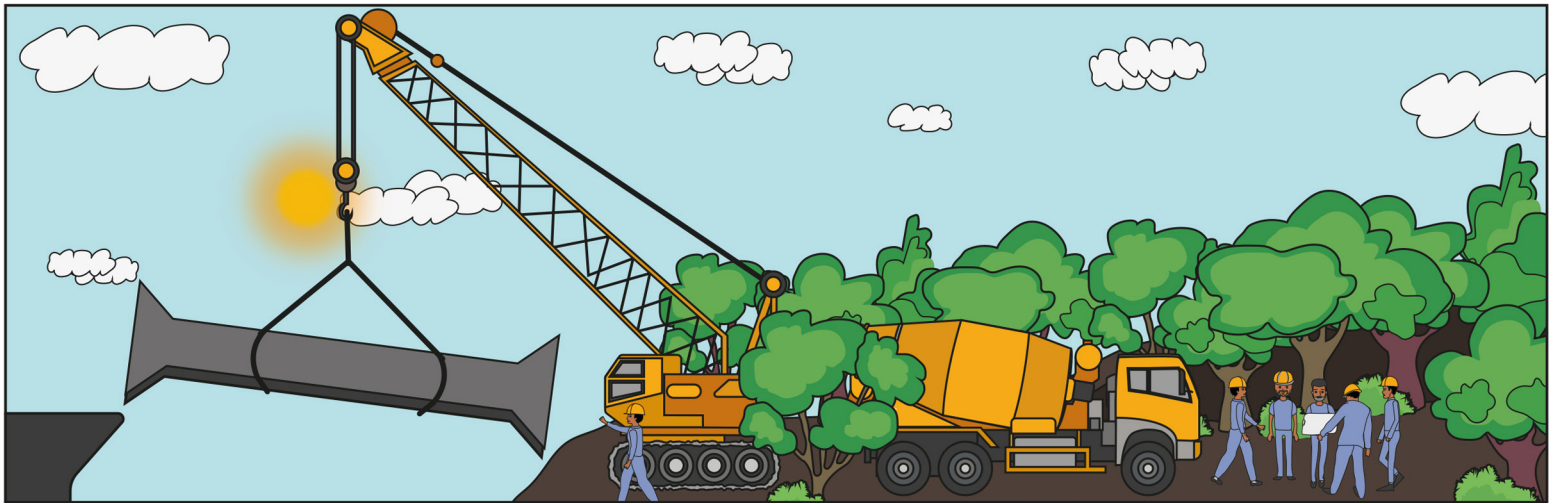
ඩිජිටල් ක්‍රියාකාරීත්වය (හෙවත් සයිබර් ක්‍රියාකාරීත්වය) යනු අන්තර්ජාලය සහ අනෙකුත් ඩිජිටල් තාක්ෂණයන් ජනතාව දැනුවත් කිරීමට හා ප්‍රශ්න සඳහා විසඳුම් සෙවීමට භාවිත කිරීමයි.

උගන් පාඩම්

බොහෝ සාර්ථක අන්තර්ජාල ක්‍රියාකාරීන් විවිධ උපායමාර්ග යොදාගෙන ඇත.
එහි උදාහරණ කිහිපයක් පහතින්:

අන්තර්ජාල පෙත්සම්:

නිවැරදි ප්‍රතිචාර ලැබේ නම් මෙය විශිෂ්ට මෙවලමකි. සමහර පෙත්සම්වල ලක්ෂ සංඛ්‍යාත පුද්ගලයින් අත්සන් කර ඇත. මෙය සිදු කළ විට අදාළ රජයන්ට සහ ආයතනවලට එය නොසලකා හැරීමට අවස්ථාවක් නැත.

හැෂ්ටැග් (Hashtag):

හොඳ හැෂ්ටැග් එකක් ඔබ බෙදාගන්නා තොරතුරු වර්ග කිරීමට උපකාරී වන අතර,
පරිශීලකයන්ට ටිට්ටර්, ඉන්ස්ටග්‍රෑම්, ෆේස්බුක්, රෙඩ්ඩ් සහ යුටියුබ් වැනි සමාජ මාධ්‍ය හි නිශ්චිත
මාතෘකා සහිත පණිවිඩ සොයාගැනීමේ හැකියාව මින් ලැබේ.

සයබර් සුභකැලි සහ ප්‍රවණිකිවිය

කතාව සහ නිර්මාණය: සුරේෂ්මා මීගම්මන

චිත්‍ර: ට්‍රිශාන් ප්‍රනාන්දුපුල්ලේ

සයිබර් සුරාකෑම සහ ප්‍රවණඛණ්ඩය

හැඳින්වීම

සයිබර් හිරිහැර යනු යමෙකු ඩිජිටල් මෙවලම් භාවිතයෙන් අන්තර්ජාලයේ අන් අයට හිරිහැර හෝ අයුතු බලපෑම් කිරීම යි. කටකතා පළකිරීම, තර්ජනය කිරීම හෝ යමෙකුගේ කැමැත්තෙන් තොරව ඔවුන්ගේ පුද්ගලික තොරතුරු අන්තර්ජාලයට ඇතුළත් කිරීම යන දේවල් මෙවැනි හැසිරීම්වලට ඇතුළත් වේ. ඔබගේ ආගම, භාෂාව හෝ ඔබේ ස්ත්‍රී - පුරුෂ සමාජභාවයට සම්බන්ධ හිරිහැර කිරීම ද මෙයට ඇතුළත් ය.

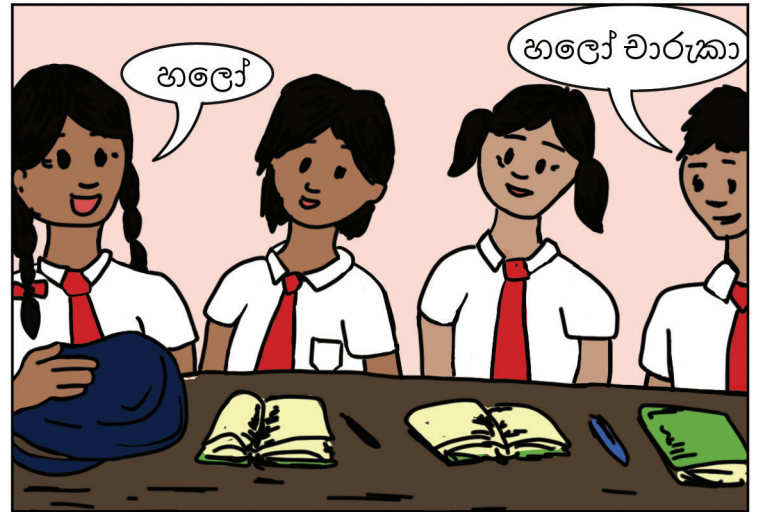
ඔබ සයිබර් හිරිහැරයන් ට ලක්වී ඇත්නම්, ඔබට පහත ක්‍රියාමාර්ග ගත හැක:

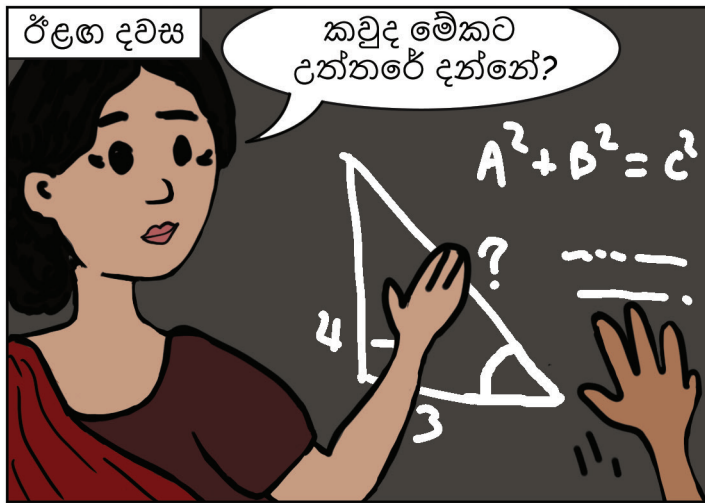
වැඩිහිටියෙකුට (ඔබේ දෙමාපියන්ට හෝ ගුරුවරයාට) දැනුම් දෙන්න.

ඔබ වයස අවුරුදු 18 ට අඩු නම් ජාතික ළමා ආරක්ෂණ අධිකාරියට වාර්තා කරන්න.

ඔබ වයස අවුරුදු 18 ට වැඩි නම් පොලිස් අපරාධ විමර්ශන දෙපාර්තමේන්තුවේ සයිබර් අපරාධ අංශයට වාර්තා කරන්න.

ශ්‍රී ලංකා පරිගණක හදිසි සූදානම් කණ්ඩායමට (SL-CERT) වාර්තා කරන්න.

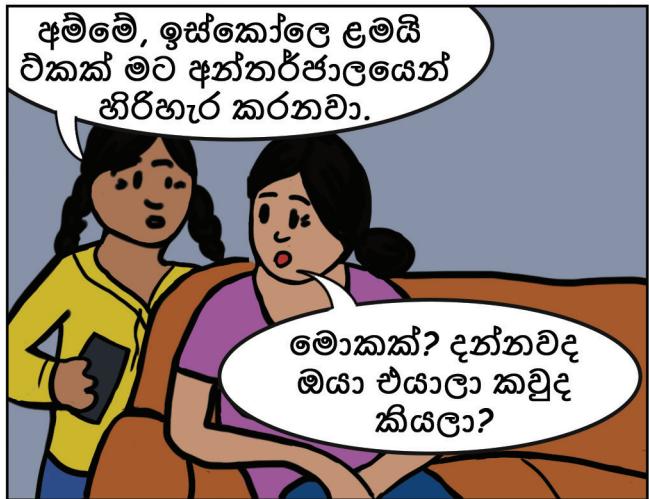
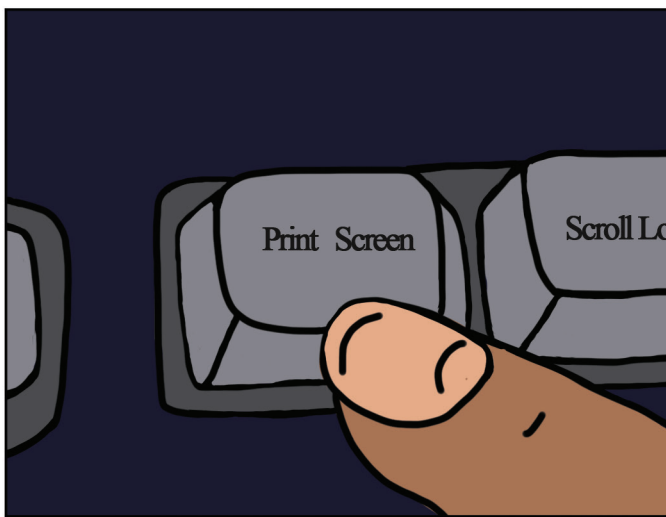

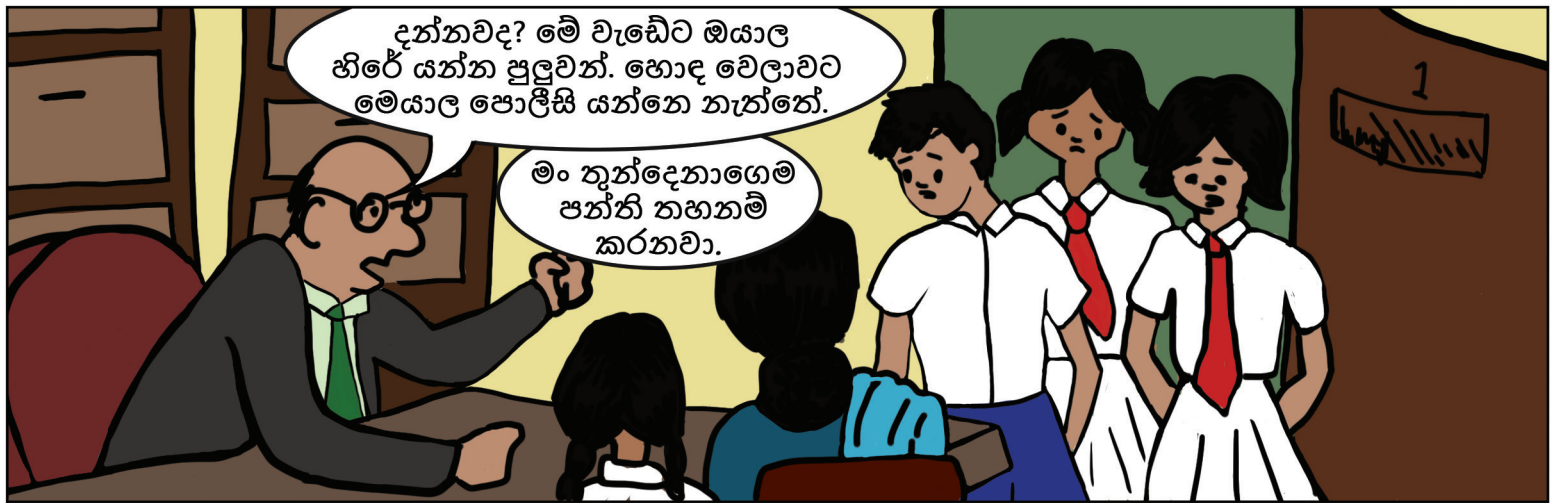

දන්නවද? මේ වැඩේට ඔයාල
හිරේ යන්න පුළුවන්. හොඳ වෙලාවට
මෙයාල පොලීසි යන්නෙ නැත්තේ.

මං තුන්දෙනාගෙම
පන්නි තහනම්
කරනවා.

අපිට සමා වෙන්න
වාර්කා.

වාර්කා වගේ ඔබවත් අන්තර්ජාලයේ හිරිහැර වලට
ලක් වෙනවා නම්,සාක්ෂි තබාගත දෙමාපියන්ට
හෝ ඔබට විශ්වාසවත්ත ගුරුවරයෙකුට දැනුම් දෙන්න.

අන්තර්ජාලයේ හිරිහැර කිරීම හා වෛරය
පැතිරවීම බරපතල ප්‍රතිවිපාක ගෙන දිය හැකිය.

උගන් පාඨමි

ඔබට යමක් තර්ජනය කරන්නේ නම්, කියු දෙවල නිරූපිත (screenshots) ගන්න.
මෙය වැදගත් සාක්ෂියකි.

සිදු වී ඇති දේ පිළිබඳ නිරූපිත සමග වාර්තාවක් තබා ගන්න. සයිබර් හිරිහැර සිදු වූ දිනය හා
වේලාව සමග කියු දේ සටහන් කරගන්න.

විජයවංශ ජාත්‍යන්තර කොළඹ

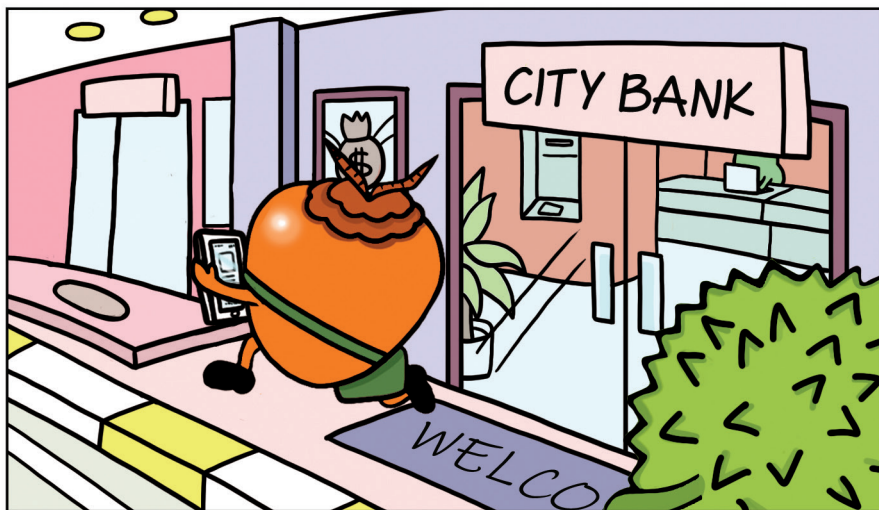
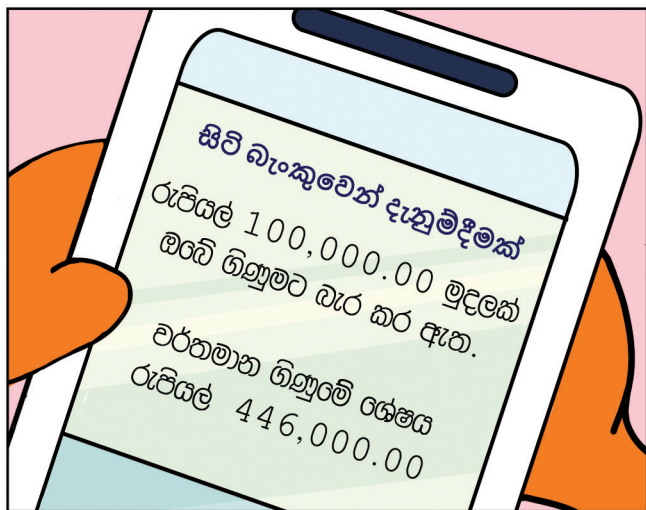
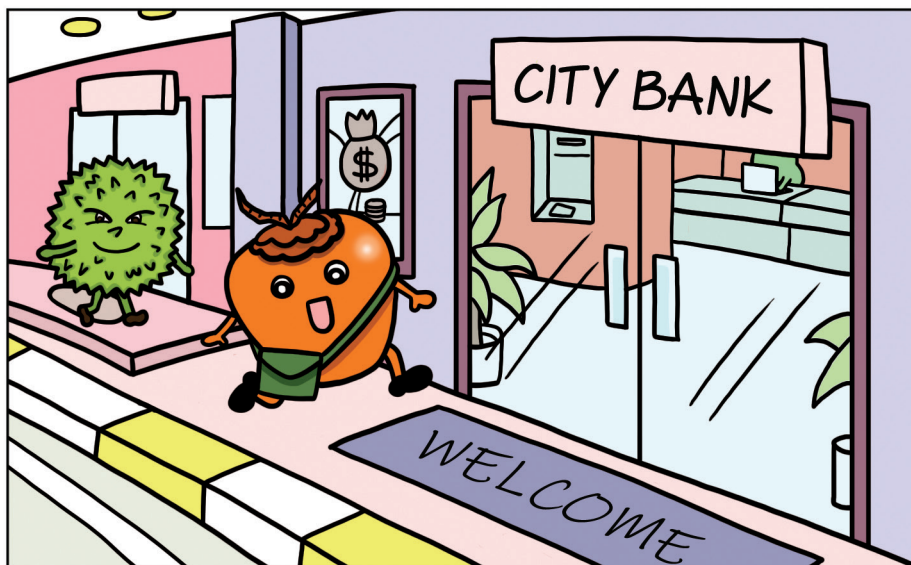

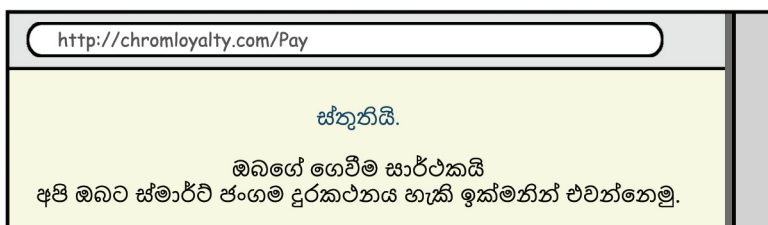
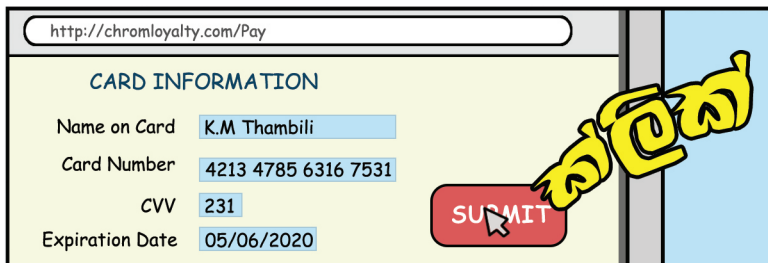
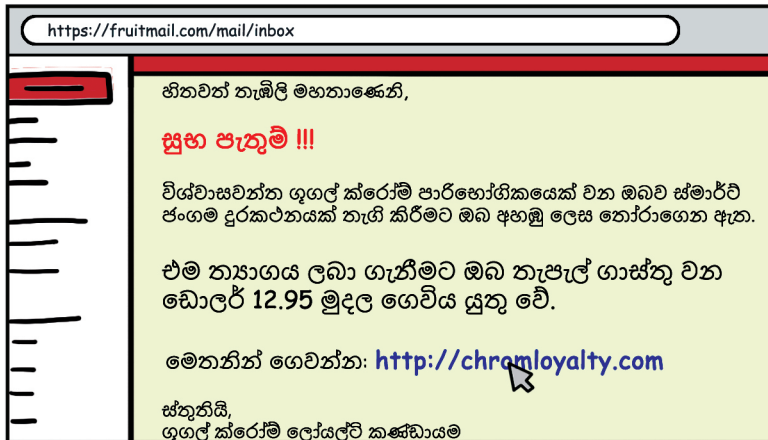
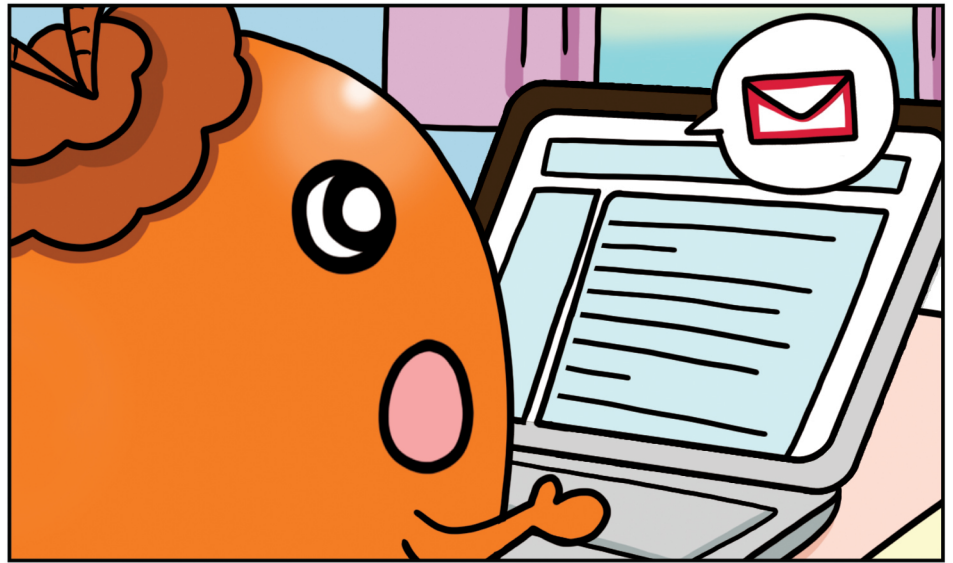
ඩිජිටල් අනන්‍යතා සොරකම

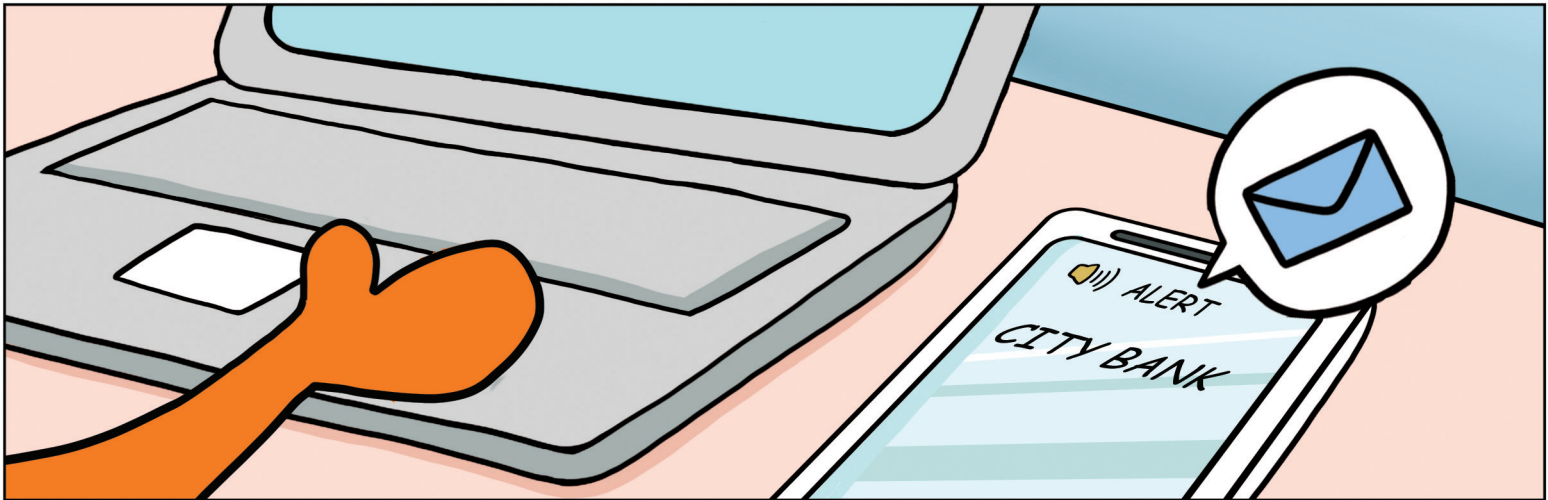
හැඳින්වීම

අනන්‍යතා සොරකම් අන්තර්ජාලයේ සහ ඉන් ටිටන දී ද සිදුවිය හැක. යමෙකුගේ අවසරයකින් තොරව, ඔහුගේ හෝ ඇයගේ පුද්ගලික තොරතුරු රැස් කිරීම සහ අපරාධ ක්‍රියා සඳහා එම තොරතුරු භාවිතා කිරීම මීට අදාළ වේ. වෙනත් පුද්ගලයෙකුගේ ණයවරපත් (credit card) හෝ හරපත් (debit card) විස්තර භාවිතා කර, ඔවුන්ට අයත් නොවන මුදල් වියදම් කිරීම මීට උදාහරණයක් ලෙස දැක්විය හැක.

යමෙකුගේ අනන්‍යතාවය සොරකම් කළ හැකි ක්‍රම කිහිපයක් තිබේ, එක් ක්‍රමයක් වන්නේ තනතුරු (phishing) කිරීමයි. මෙම ක්‍රමය අපරාධකරුවන් විසින් යම්කිසි සංවිධාන (බැංකුවක් හෝ සමාගමක්) ලෙස පෙනී සිටී. සාමාන්‍යයෙන් මෙය සිදු කරනු ලබන්නේ පුද්ගලයන්ගෙන් විද්‍යුත් පණිවිඩ හෝ කෙටි පණිවිඩ හරහා පුද්ගලික මූල්‍ය තොරතුරු ඉල්ලා සිටීමෙනි.

උගන් පාඩම්

තතුබැම් (phishing) වලින් ආරක්ෂා වීමට උපදෙස්

- ඔබේ බැංකු තොරතුරු විමසන සැක කටයුතු වෙබ් අඩවිවලට ප්‍රවේශ වීමෙන් වළකින්න.
- කිසියම් සැක සහිත ගනුදෙනුවක් සිදු වී තිබේදැයි තහවුරු කරගැනීමට ඔබේ ආයතනික සහ බැංකු මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළිබඳව සැමවිටම දැඩි සැලකිල්ලක් යොමු කරන්න.
- මූල්‍ය ගනුදෙනු සඳහා ආරක්ෂිත වෙබ් අඩවි පමණක් භාවිතා කරන්න. මිල දී ගැනීමක් සඳහා ඔබේ ආයතනික තොරතුරු අන්තර්ජාලයේ ඇතුළත් කරන විට, සාමාන්‍යයෙන් නම් එම වෙබ් අඩවි තීරුවේ වම් කෙළවරේ අගුලක ලාංඡනයක් පෙනෙන්නට තිබිය යුතුයි. එවැනිනක් නොමැති නම්, ඔබේ තොරතුරු ඇතුළත් කිරීමෙන් වළකින්න.
- ඔබේ බැංකුව හෝ විශ්ව විද්‍යාලය වැනි පිළිගත් ආයතනවලින් යැයි කියමින් පුද්ගලික තොරතුරු ඉල්ලා සිටින විද්‍යුත් පණිවිඩවලට පිළිතුරු දීමෙන් වළකින්න. මෙම සැක සහිත විද්‍යුත් පණිවිඩ ගැන අදාළ ආයතනය අමතා තොරතුරු තහවුරු කරගන්න.
- සාමාන්‍ය සංවේදනය, දැනීම පාවිච්චි කරන්න. “පැරිසියට නොමිලේ සංචාරයක් දිනාගැනීම සඳහා ඔබේ ක්‍රෙඩිට් කාඩ් අංකය ඇතුළත් කරන්න!” වැනි අදහාගත් නොහැකි දීමනාවක් හිමිවන බව පැවසෙන්නේ නම්, එය වංචාවක් වීම සඳහා ඉහළ සම්භාවිතාවක් තිබේ.
- පොදු වයිෆයි කලාපවල වයිෆයි පහසුකම් භාවිතා කරන විට පුද්ගලික තොරතුරු හුවමාරු ගැනීමෙන් වළකින්න. පොදු වයිෆයිවල ආරක්ෂාව අඩු අතර, එවා පහසුවෙන් “හැක්” කළ හැක.
- නෝට්ටන් ප්‍රති-වයිරස සමාගමෙන් හෝ එවැනි වෙනත් සමාගමකින් එවන ලද්දක් බව පවසමින්, යමක් බාගත කරගැනීම සඳහා ඔබට පොළඹවන විද්‍යුත් පණිවිඩ ගැන අවධානයෙන් සිටින්න. එම විද්‍යුත් පණිවිඩයට පිළිතුරු සැපයීම මගහැර, ඔබම ඒ සමාගම හා සම්බන්ධ වී අදාළ තොරතුරුවල සත්‍ය අසත්‍ය බව සැක හැර දැනගන්න.

MINORMATTERS.ORG